

OCI i JOVENTUT al GRANOLLERS

dels anys **50**

ADRIÀ FREIJO GUIRADO

IES ANTONI CUMELLA de Granollers

Tutora: Marta Fernández Bonet.

Decembre 2009

“ A aquella joventut que malgrat tot, va ser capaç de riure, mirar endavant i divertir-se. A aquella joventut que malgrat tot, van tenir esma per posar-se a ballar.

En especial, als meus avis, Cristòbal i Filo, que amb les seves històries han inspirat aquestes pàgines.”

ÍNDEX

1 – Context històric, l'Espanya dels 50.....	pàg. 4
2 – La Joventut, com eren.....	pàg. 7
3 – La música: orquestra i vinil.....	pàg. 10
4 – Ballem?.....	pàg. 15
5 – La Pista Rosa.....	pàg. 17
6 – El Casino.....	pàg. 21
7 – Ca la Sila.....	pàg. 27
8 – La Gran Pantalla.....	pàg. 29
9 – Els esports, juguem?.....	pàg. 38
10 – “El Frente de Juventudes”, diversió franquista.....	pàg.40
11 – Els joves i la religió.....	pàg. 44
12 – Sant de Barri, Revetlles, Festa Major i Carnestoltes.	pàg. 50
13 – Noies, al cosidor!.....	pàg. 55
14 – Anem al camp!.....	pàg. 58
15 – Indumentària, ¿Què em poso?.....	pàg.62
16 – Conclusió.....	pàg. 65

CONTEXT HISTÒRIC, L'ESPANYA DELS 50.

Acabada la Guerra Civil Espanyola (1936 - 1939), Espanya va quedar sotmesa en un profund estat de pobresa, gana i extrema necessitat. Amb aquestes condicions, el règim del dictador Francisco Franco, màxim exponent del país, va imposar un sistema d'autarquia per tal de solucionar els greus problemes que passava el país després del conflicte bèl·lic. El sistema autàrquic buscava l'autosuficiència econòmica i la intervenció de l' Estat. No obstant, aquest sistema feia aigües per tot arreu i l'estraperlo, el mercat negre i la corrupció es van apoderar del país.

Va ser durant la dècada dels anys 50 que el sistema econòmic espanyol va fer un canvi radical causat pel reconeixement del fracàs del model autàrquic. Així doncs, es va donar una llibertat parcial a l' hora de posar preus, del comerç i de la circulació de mercaderies i al 1952 es va posar fi al racionament d'aliments iniciat durant la Guerra Civil. També cal destacar que l'any 1951 Espanya va començar a rebre ajudes econòmiques nord-americanes les quals van afavorir el desenvolupament industrial. Aquestes mesures van portar una millora econòmica al país posant fi a vint anys perduts en el desenvolupament econòmic espanyol.

Un munt de trens carregats d'immigrants que venien de la resta del país es dirigien cap a Catalunya, i moltes famílies s'instal·laren a Granollers en barris de la perifèria com ara el de la Font Verda, de carrers sense asfaltar, amb cases baixes i amb patis. Aquesta immigració, sobretot andalusa, beneficià l'expansió de la importància industrial tèxtil granollerina.

Quant a la religió, Espanya quedà sotmesa sota el catolicisme, imposat pel règim franquista i truncant el progressisme laic que havia viscut el país durant la II República (1931 – 1939). Les aules de les escoles estaven totes presidides per un crucifix, una fotografia del Caudillo i una altra de Primo de Rivera. El *Cara al Sol* se sentia per tot arreu, i quan sonava tothom s'havia de posar dret i alçar el braç, estigués fent el que estigués fent.

Era un època en què els americans, després de la II Guerra Mundial, s'havien fet els amos del món, exportant tot tipus d'electrodomèstics moderns que feien la vida més fàcil a totes les mestresses de casa que volien ser com l'artista Doris Day. La música d'aquests mateixos americans, el jazz i el rock and roll, arribà a les orelles de la jovenalla espanyola de llavors, fent-los embogir pel seu ritme, igual que cantants com Antonio Machín o Carlos Gardel.

La factoria de Hollywood també va causar empremta sobre la nostra joventut. La brillantina corria a litres per tal de fer que els nois fossin una mica més a prop d'un Clark Gable o d'un Marlon Brando. Les faldilles cenyides, els cançons i els pentinats amb bucles feien que

“Gilda” estigués present a la ment de totes elles a l’hora d’arreglar-se cada matí.

El futbol es va convertir en la droga del poble. Era creixent una devoció per aquest esport, que es retransmetia per ràdio i que mantenia a tothom entretingut. Aquesta ràdio també ofería la retransmissió de serials i altres programes d’alt interès que durant la dècada de 1950 sonaven a moltes cases, bars, i altres locals.

Així doncs, ens endinsem en una època que comença a ressorgir de la negror de la postguerra, que comença a treure el nas en les modernitats que el món estava donant a llum; tot, abraçat de la mà d’una joventut forta, que havia sobreviscut, essent infants, a una dura guerra i que estaven carregats d’il·lusió, d’empenta i de ganes de viure.

Era una joventut que deixà marca en la història per haver estat capaç de posar-se a ballar tot i les dificultats, al ritme d’una dolça melodia dels
anys 50...

LA JOVENTUT, COM EREN.

(Fotografia de Gorgui, Arxiu Històric de Granollers)

Granollers, donà com a fruit una joventut molt diversa però que presentava totes les característiques de la joventut de qualsevol època, amb les seves il·lusions, contradiccions, desitjos i frustracions. No obstant, cal tenir en compte el marc històric i social en la qual aquesta jovenalla es veia envoltada. Els records de la República, la Guerra Civil i la postguerra marcaren fortament els nostres adolescents.

Així doncs, aquests adolescents que havien viscut el bel·licisme entre germans essent criatures de curta edat, es trobaven sovint en situacions

difícils de pobresa o essent orfes de mare o pare, els quals havien estat morts o desapareguts durant la guerra. La falta de figures paternals o maternals en aquesta joventut era freqüent, però en contrapunt, aquesta generació creixia amb un esperit fort i amb ganes de mirar endavant. Molts havien nascut en la misèria i en la misèria havien après a viure, a sortir-se'n, a mantenir-se en silenci sota la repressió del règim.

També es presentaven diferents casos de joves que tenien seqüeles físiques – coixesa, ceguesa...- que els havia deixat la guerra, sovint en bombardejos, especialment del fatídic bombardeig que tingué lloc a Granollers el 31 de maig de 1938.

D'una banda hi havia un grup, menys nombrós, descendent d'una burgesia de feia dècades. Eren els fills i filles de polítics, metges, advocats o empresaris. Es tractava de gent que podia permetre's endinsar-se en l'ambient universitari, viatjar i conèixer. Eren joves que tenien recursos per ampliar la seva ment, obrir-se al món i veure un mica més enllà del que Franco dictaminava. Eren uns adolescents que sovint cultivaven el gust per la cultura, l'art i el teatre. Molts feien escapades a Barcelona per divertir-se a l'Avinguda del Paral·lel, llavors efervescent de cabarets i *music halls*, i gairebé tots tenien una casa d'estiueig a la Garriga o a Cabrera. Les seves cases o els principals on estaven fincats – normalment al centre de la ciutat – estaven servides per minyones i cuinera. Tenien predilecció pel bon gust en el vestir, seguint les últimes tendències i marcant l'extravagància granollerina.

Molts es preparaven per al negoci familiar, estudiant coses com Comerç o Comptabilitat. Els que no feien una carrera universitària eren col·locats en bons llocs de treball, com càrrecs públics, o a l'atenció de la clientela en botigues d'articles de luxe de la ciutat.

D'altra banda hi havia el grup majoritari que treballava molt per a sobreviure. Era un moment en què l'activitat industrial tèxtil a Granollers estava en ple auge, i per tant, la gran majoria trobava el seu pa de cada dia en les fàbriques de filatura. Ells, a més, complementaven la feina treballant en tallers varis o en oficis poc catalogats, i elles eren les que servien i netejaven les cases dels rics per sous miserables. Feien horaris escabrosos en els quals sovint sacrificaven la seva horeta per dinar per dedicar-se a aquest segon ofici, ja que qualsevol ingrés era bo. A més a més, era usual que les condicions en què vivien fossin poc favorables, en pisos petitíssims, freds i sense aigua corrent.

El castellà era la llengua oficial imposada pel règim i que havia de constar en tots els documents legals. El català, però, seguia essent parlat per la gent catalana, no solament en l'àmbit casolà, sinó també pels carrers i fins i tot amb algunes autoritats, que seguien mantenint la seva llengua mare tot i el càrrec que ocupaven; també algunes de les famílies més franquistes de la localitat mantenien el català com a llengua d'ús usual, tot i que en l'època imperava el castellà com a idioma imposat, oficial, elegant i amb classe, a diferència del català. Així doncs, aquest idioma estava present a Granollers, en cases, carrers i molts establiment; igualment en obres de teatre i altres actes.

Ja parlessin en català o en castellà, fossin rics o pobres, tots tenien les mateixes aspiracions: aconseguir una bona feina per tal de poder sobreviure per ells mateixos i poder sortir a divertir-se els diumenges. No prestaven una atenció especial a casar-se, tot i que molts ho contemplaven com quelcom que s'havia de fer un dia o altre.

LA MÚSICA, ORQUESTRA I VINIL.

(Músics retratats per en Bosch l'any 1956. "Records de Granollers".)

La ciutat de Granollers ha tingut sempre una llarga i intensa tradició musical que troba els seus orígens a finals del segle XVIII, en el sorgiment d'algunes agrupacions musicals de les quals se'n troba informació que data de l'any 1790 amb noms com "Els Paus" o "Els Gitanos". La majoria de les orquestres del segle XVIII i XIX tenien com a característica la manca d'instruments elaborats, és a dir, empraven

instruments rudimentaris sovint fabricats pels propis músics, que moltes vegades sabien molt poc de música.

Al 1883 es formà l'orquestra "La Catalana", amb músics que havien estudiat solfa i amb instruments de certa categoria. Un dels directors d'aquesta orquestra fou Josep Maria Ruera, un nom clau per a la història musical granollerina del segle XX i en especial dels anys 50.

L'any 1944 va aparèixer l'orquestra "Selecció", que recollia l'experiència de les 35 agrupacions musicals que hi havia hagut abans a la ciutat i que va ser encapçalada pel Mestre Ruera. L'orquestra es formà amb músics que tenien un currículum gens menyspreable, amb experiència i sobretot vocació. Els seus afanys de superació i d'aprendre a tocar més d'un instrument van ser els fonaments per al futur brillant del conjunt.

Així doncs, Ruera, juntament amb Amador Garrell i Lluís Pey va aixecar aquesta orquestra que dominava la música ballable en totes les seves possibles variants, en concerts clàssics, sambes i interpretacions de jazz, les quals la van erigir com una de les millors orquestres a nivell nacional.

(Alguns components de l'Orquestra Selecció. El

Mestre Ruera és el segon a l'esquerra. Cedida per
Montserrat Doménech Serra)

Durant la dècada tractada, el conjunt estava en ple auge. Havien guanyat nombrosos concursos i fins i tot van actuar, al 1957, a Suïssa, França i Alemanya. En aquest període contaven amb 22 músic excel·lents, gairebé tots de Granollers, amants dels compositors que interpretaven, els quals eren Cole Porter, Glenn Miller, Duke Ellington i Count Basie, entre d'altres.

La seva presència era gairebé obligada a les festes majors, on oferien un ofici de matí amb un concert – aperitiu, un ball de tarda, un de nit i a vegades s'ajuntaven al cercavila. Aquest programa tan atapeït, però, no aconseguia que els músics perdessin el somriure i les ganes de divertir la gent.

La seva música va arribar a assolir tal èxit que fins i tot va sonar de fons en alguns episodis del NODO, concretament la melodia composta pel mateix Ruera *Suite de ambientes exóticos*.

Els músics no es dedicaven a l'orquestra en exclusiva. Tots tenien altres oficis que compaginaven amb la passió per l' instrument. Alguns dels noms que es recorden són els següents:

Bateria: Josep Maria Ruera.

Trompetes: Josep Riera, Josep Doménech, Salvador Borràs, Ventura García, Amador Molins.

Trombons: Josep Mutet, Josep Mauri, Àngel Guinyoles, Josep Arenes, Miquel Farín, Jaume Giró.

Violí: Feliu Sala, Josep Arenes, Ferran Alemany, Font, Mas.

Saxo: Amador Garrell, Jordi Brugués, Lluís Pey, Enric Pey, Victor Pey, Antoni Brugués, Cerezo, Molins.

Un d'ells, en Bonaventura García, era el cantant de l'orquestra. Els qui el recorden no dubten en tatxar-lo de geni, de virtuós, ja que imitava el famós cantant Louis Armstrong amb un anglès d'oïda, cenyint-se al que escoltava als discos de vinil que es comprava a Barcelona.

A l'hora d'assajar, trobaven el seu espai a l'interior de la Pista Rosa, per la qual cosa no havien de pagar res, ja que el senyor Jimeno, l'home qui s'ocupava del manteniment de l'espai, era gran seguidor del grup i es col·lava als assajos que tenien lloc els divendres al vespre, per així poder escoltar-los.

Tots anaven vestits amb uns pantalons i camisa blancs, corbata i americana verda, repentins i amb sabates fosques.

Com a anècdota, cal destacar que segons els contractes de les formacions musicals establerts pel govern civil de Barcelona de l'època, cap ball podia durar més enllà de les 4 de la matinada. Un cop, en una festa de l'any 1951, l'orquestra va donar per acabada la seva actuació a l'hora establerta per la reglamentació, coincidint amb el moment d'auge i eufòria del públic, el qual, en veure que marxaven, es va enfadar de tal manera, que un grup de nois i noies es dirigiren al cotxe dels músics per destrossar-lo i així evitar que marxessin.

A banda de la magnífica "Selecció", cal recalcar la presència d'altres agrupacions musicals, com són l'orquestra Iberia, l'Astoria – formada per jover novells – o la Playel. És precís també citar el virtuosíssim Vicenç Vacca, un magnífic músic de jazz que havia rebut molt poc ensenyament

de solfa i que fou un dels principals influents a l'hora de portar l'estil americà a la ciutat. Tocava com ningú la guitarra, el flabiol i l'acordió.

També s'ha de parlar de la música per la qual la joventut del moment tenia predilecció i que era escoltada en discs de vinil o per la ràdio. Les orquestres són un reflex dels gustos que imperaven a l'època: el jazz nord-americà, la samba, el swing...

A l'hora de fer funcionar el tocadiscs, se seguien reproduint discs de grups – sobretot estrangers – que havien triomfat potser feia 10 o 20 anys i que en altres països ja estaven passats de moda. Destaquen així conjunts com “The Andrew Sisters”, format per tres noietes que cantaven a la vegada i que tingueren el seu auge durant els anys 30 i 40, sobretot en l'Amèrica de la Segona Guerra Mundial. També feia furor el cantant de tango argentí Carlos Gardel, el qual tingué una gran fama mundial durant els anys 30. Aquest gust per allò que a fora ja estava obsolet plasma la realitat de la societat endarrerida en què es trobava Espanya, no solament en la música, sinó també en la tecnologia o les ciències, i que es pot entendre com una conseqüència més de la Guerra Civil i del franquisme.

La música nacional, però, estava al mateix nivell que l'estrangera pel que fa al seguiment per part del nostre jovent. Lola Flores, Concha Piquer, Juanita Reina... eren els noms que envaïen la ràdio del país, i que marcaven, a ritme de pasdoble i de copla, les hores de treball de moltes fàbriques, tallers i cuines. Tothom sabia entonar aquelles melodies que parlaven de les espanyes de mantó, guitarra i *peineta*, recordaven un país alegre i triomfal que poc tenia a veure amb la realitat de postguerra que es vivia.

FOMENTO CULTURAL Y ARTISTICO
MOLINS DE REY

Miércoles, 7 Octubre
A las 12 de la mañana

CONCIERTO

Orquesta SELECCION

PROGRAMA

I Parte

EGMONT (Obertura)	BEETHOVEN
EL PRINCIPE IGOR (Danzas Polowzianas) . .	BORODINE
LAS GOLONDRINAS (Pantomima)	USANDIZAGA

II Parte

UNA NOCHE EN EL MONTE PELADO	MUSSORSKY
TANNHAUSER (Obertura).	WAGNER
LA BODA DE LUIS ALONSO	GIMÉNEZ

Dirección: JOSE M.ª RUERA

FIESTA MAYOR DE SAN MIGUEL 1958

(Programa de mà de l'Orquestra Selecció de 1958 extret de "L'Orquestra Selecció", de l'Ajuntament de Granollers.)

BALLEM?

(Parella ballant a la Pista Rosa l'any 1954. Cedida per Filo López i Cristóbal Guirado)

Probablement, l'activitat preferida de la joventut dels anys 50 era anar al ball. Ballar era quelcom que tothom sabia fer, alguns amb més gràcia que altres, i a més era accessible per a tots, ja que Granollers disposava de diverses opcions per anar a ballar amb preus i característiques pròpies cadascuna.

Les sales que hi havia en aquell moment eren la Pista Rosa, el Casino i Ca la Sila, molt diferents entre elles.

És curiós observar la gran tendència d'agrupació entre classes socials que hi havia entre les tres sales. Així doncs, a cada sala hi predominava un públic determinat amb uns gustos musicals, una manera de vestir i de comportar-se concrets.

El Casino era el lloc on es reunia la gent de classe alta de Granollers i de ciutats properes, com Cardedeu o l'Ametlla. Allà s'hi trobaven els fills i filles d'empresaris o d'alts assalariats, gent amb bona posició social. A la Pista Rosa i a Ca la Sila s'hi reunia gent treballadora – tot i que a la Pista Rosa imperava també la classe mitjana –.

Existia rivalitat entre la Pista Rosa i el Casino, tanta, que durant algunes temporades, si un músic tocava en un lloc, havia d'estar un temps sense poder tocar a l'altre.

La ciutat de Granollers tenia una gran i importantíssima passió pel jazz, que feia que a les tardes de diumenge tot es tenyís amb la música més moderna del moment al ritme de Glenn Miller, Louis Armstrong, Elvis Presley o Antonio Machín. A més, entre els granollerins es formaren diverses i excel·lents orquestres – algunes foren considerades de les millors del país – que interpretaven els temes a la perfecció i feien embogir el públic. Cada sala de ball llogava una orquestra diferent cada setmana i així hi havia una sensació de varietat.

Totes les sales oferien, durant dates assenyalades com l'Ascensió o la festa major, activitats especials, així com festes de primavera, d'hivern, carnavals, etc.

Per tant, la gent treballava durant la setmana frisant perquè arribés el diumenge i així posar-se el seu millor vestit, trobar-se amb els amics i llançar-se a la pista....¿Ballem?

LA PISTA ROSA

La Pista Rosa, també coneguda com “Can Trapadella” a causa que sempre estava plena com un ou, estava situada al Carrer Nou, en ple centre. Aquesta sala de ball tenia els seus orígens en l’Unió Liberal, creada a finals del segle XIX i que tenia un teatre que va ser considerat el tercer més gran de Catalunya a principis del segle XX.

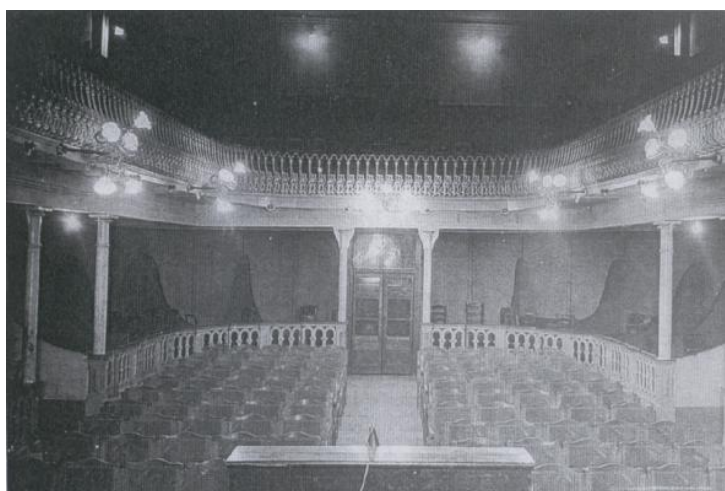
Aquesta entitat tenia dos espais: un d’exterior i un d’interior.

L’exterior estava format per un pati rodejat amb una balla metàl·lica. Aquest pati, de forma rectangular, constava d’un petit escenari a mà

esquerra on s'hi col·locava l'orquestra i els cantants. Seguint l'escenari, hi havia unes portalades amples de fusta pintada de color marró fosc que donaven entrada a l'interior de l'edifici. En aquestes portes hi havia enganxat un taulell de fusta on amb guix s'hi escrivia la llista de les peces que es tocarien durant el ball. Molts nois concertaven cada ball amb una noia diferent – si s'era solter, és clar; en el cas de tenir promesa, s'havien de ballar tots amb ella – També a mà esquerra i darrere de l'escenari, hi havia una escala que comunicava amb les dependències superiors on s'hi havia instal·lat l'emissora de ràdio. En festes senyalades aquest pati es decorava amb tires de papers de colors i fanalets que penjaven des de la reixa fins a les parets de l'edifici. Al voltant de l'enreixat s'hi col·locaven cadires per a que els pares i mares que acompanyaven a les filles al ball poguessin seure, i així reunir-se amb altres pares i mares per fer petar la xerrada.

L'interior de la Pista Rosa era un antic teatre del segle XIX, amb balconades daurades, un magnífic escenari amb motlures i una platea amb pati de butaques, les quals s'enretiraven creant així la pista de ball.

L'ambient era molt lluminós, ja que tot estava il·luminat amb aplics amb forma de flor que hi havia a les balconades i les grans làmpades del sostre, tot essent reminiscència de l'espai teatral.

(Interior de la Pista Rosa al 1920, fotografiada per Bosch)

Per a ballar es col·locava un terra entarimat a l'espai del ja citat pati de butaques. L'orquestra aprofitava el magnífic escenari per a instal·lar-s'hi, fent ús també de l'esplèndida ressonància de la que estava dotada la sala. Les balconades tampoc eren desaprovechades: eren les mares i pares els que s'hi asseien, tenint control de les filles des de dalt. També se'n aprofitaven els nois que no tenien parella aquella nit. S'asseien a les balconades més properes de l'escenari per així tenir una bona perspectiva de la sala i triaven la noia que els agradava i li feien uns senyal amb el dit a manera d'invitació al ball. Si la noia l'ignorava, es deia que ell havia rebut "la popular carabassa". En el cas que la jove somrigués, el noi havia triomfat, baixava a la pista i ballaven junts.

La Pista Rosa constava també d'un servei de bar, però cal tenir en compte que el públic que rebia aquesta sala era gent treballadora i per tant, la demanda era bastant escassa.

Només els nois havien de pagar entrada per accedir-hi, mentre que les noies només havien de comprar una xapa de l'Auxili Social coma motiu caritatiu obligatori. De totes maneres, cal dir que l'enginy i la necessitat feia que les noies, entre elles s'ho fessin venir bé per, en un grupet, comprar només un parell de xapes i així anar passant-les entre la reixa del pati per estalviar comprar-ne més.

Aquí s'hi celebraven balls de diumenge, de festa major, a l'Ascensió, festes de primavera, d'hivern, de tardor i d'estiu, carnavals – en els quals es feien concursos de disfresses que tenien bastant èxit –, etc.

La música que hi predominava eren els boleros, el pasdoble, el vals, el swing i el fox trot. També es tocava rock and roll i música de bandes sonores de pel·lícules del moment.

Tot i ser un públic de classe mitjana - baixa, la gent s'arreglava especialment cada diumenge per assistir-hi. Ells, es pentinaven enrere i era obligat dur vestit jaqueta, amb camisa neta i planxada, corbata, armilla a poder ser i sabates - o espadenyes blanques a l'estiu d'acord amb la moda del moment -. Les noies es començaven a preparar després de dinar. Portaven un vestit que els havia de durar pràcticament tot l'any i que era l'apreciat vestit dels diumenges. Es portaven cançons per donar vol a les faldilles i sabates de tacó.

(Parelles als exteriors de la Pista Rosa fotografiades per Gorgui. Arxiu Històric de Granollers.)

En aquest espai s'hi celebraven altres activitats relacionades amb el món del teatre i que tenien lloc sobretot durant la Festa Major. També s'hi celebraven activitats esportives com les jornades de boxa, les quals

tenien bastant de renom a l'època i els resultats de les quals apareixen a la revista *Vallès* de forma setmanal.

Com a anècdota, s'explica que era molt popular un ball que era anomenat "La Raspa", el qual es ballava fent una mena de filera i saltant tothom a la vegada. Un cop, mentre es gaudia d'aquest ball a les dependències interiors de la Pista Rosa, l'eufòria del públic va fer que es saltés amb tanta força que la tarima de fusta es va enfonsar i tothom va caure al terra. No es va haver de lamentar ferits greus, però el senyor Jimeno, encarregat de la sala, es va enfadar fins a tal punt, que va prohibir que es toqués "La Raspa" a la Pista Rosa.

(Ball a la Pista Rosa, 1953. Cedida per Filo López i Cristóbal Guirado.)

EL CASINO

(Portada d'un programa de Festa Major del Casino de 1954. Cedit per Joan Marín.)

Al 1879, un grup d'amics burgesos de Granollers que fins llavors s'havien reunit al "Café d'en Sala", van decidir comprar una finca on hi edificarien el Casino de la ciutat, que fou creat oficialment al 1880, inaugurant-lo amb un enorme envelat que coincidia amb d'instal·lació de l'enllumenat de gas dels carrers.

Aquests anys d'esplendorosa prosperitat es veieren truncats quan amb la fatídica Guerra Civil es clausurà l'activitat del Casino, que no es tornà a reprendre fins acabat el conflicte bèl·lic i amb un lamentable estat de bancarrota.

Va ser llavors, que el classisme del que estava dotat el Casino i el seu aire tancat i exclusiu a uns quants socis – només homes, que anaven acompanyats de les seves amants a amagades de les respectives esposes – es va veure obligat a obrir les luxoses reixes de ferro forjat a la ciutat per tal de recuperar-se econòmicament i evitar el tancament de l'entitat.

Paral·lelament hi havia, des de 1935, un club que havia estat anomenat “Hot Club” després de ser el “Cafè Comercial” i que durant els anys 50 va ser coneguda com Ca la Sila. Es tractava d'una sala situada al carrer Agustí Vinyamata – just davant de la popular Fonda Europa – en la qual s'hi reunia gent amant del jazz, on s'hi feien grans concerts d'aquest estil musical i s'hi portaven grans estrelles d'arreu del món, fins i tot americanes, les virtuoses del jazz per excel·lència.

El Hot Club – conegut també durant el franquisme per “Club de Ritme”, ja que la paraula “Hot” era digne d'ésser censurada – era una entitat molt potent, ja que tenien més de 1000 socis. El problema que tenien era, senzillament, que no tenien espai per a encabir a tantíssima gent i fer els concerts en sales decents.

Veient això, el Casino, va fer una interessant proposta al Club de Ritme: ja que ells tenien un munt d'espai desaprofitat per la manca de socis – que des de 1946 pagaven l'astronòmica xifra de 15 pessetes de quota mensual per tal d'adequar les sales de teatre – i el Hot Club tenia un

munt de socis però no tenia espai, es va decidir fer una fusió aprovada en una assemblea, donant lloc al 1958 al Casino Club de Ritme. Aquesta fusió comportà una importantíssima empenta cap a una gran entitat, omplint-la de gent jove i substituint les idees envellides i monòtones dels vells socis, marcant el futur cultural de Granollers, sobretot en l'àmbit musical i en especial en el món del jazz.

Aquest edifici estava dotat de dos ambients, un exterior, amb un pati ample i un d'interior, l'edifici en si.

El pati era preciós. Estava tot enreixat per unes reixes de ferro forjat pintades de negre i on a l'imponent porta d'entrada s'hi podia llegir la data "1880". Al cantó dret hi havia uns porxos amb forma de "L" on s'hi col·locava, a l'estiu, l'orquestra i cadires per a seure. El mig era l'espai reservat per a ballar, i al cantó esquerra, allà on actualment hi ha un bar que també forma part de les dependències del Casino, hi havia una font espectacularment gran plena de peixos de colors que va ser construïda al 1890 i que era única a la ciutat i que per tant, era de gran atractiu per a les criatures que si acostaven per veure el gran colorit dels animalons que hi nedaven.

L'interior estava impregnat de gran luxe i ostentació. La façana lluïa uns enormes finestrals coberts amb uns tendals arrodonits de color grana. A la part superior de la façana s'hi apreciaven motlures amb motius fruitals.

Al entrar, el visitant era rebut per un ample, llarg i càlid passadís, d'altíssims sostres i de terra cobert amb rajoles grans quadrades de color blanc i negre com si es tractés d'un taulell d'escacs. Tot era il·luminat per immenses aranyes de vidre que van ser adaptades a l'electricitat quan va

ser patentada. Les portes de les sales a les quals comunicava aquest passadís eren altes i fetes de vidre i ferro forjat.

Hi havia una primera estància, a mà esquerra, amb una xemeneia d'estil mesònic. A mà dreta hi havia un parell de sales, de dimensions més reduïdes i amb les instal·lacions pròpies per jugar al billar o al pin pon i que ens els seus inicis eren les sales destinades a les trobades furtives entre els grans burgesos granollerins i les seves amants.

Al final del passadís hi havia una gran portalada que conduïa a una magnífica sala amb una pianola de fusta del segle XIX, una aranya de vidre d'impressionants dimensions i una escalinata de dos braços que rodejava la paret paral·lela a la porta, atorgant majestuositat a l'ambient, imitant els grans castells anglesos, i acollint, entre mig dels dos braços de l'escalinata, una segona portalada pintada de blanc amb motlures daurades que conduïa al teatre, un espai luxós i espaiós, amb un gran escenari amb motlures daurades al voltant i un teló de vellut color sang. Tenia espaioses balconades també decorades amb motlures i relleus amb detalls daurats.

Quan es feien festes a l'interior, es retirava tot el pati de butaques per a donar lloc a un esplèndid espai per el ball. També es feia s'aprofitava aquesta zona per a posar-hi llargues taules i fer sopars de gala on s'hi havia d'anar vestit d'etiqueta.

Cal recalcar que el Casino era molt més que una sala de ball. Es va fer tot el possible per a aprofitar tots i cada un dels espais de l'edifici i així recaptar diners. Es feien així activitats esportives, literàries, polítiques i era seu de moltes associacions.

És precís parlar, doncs, dels Jocs Florals, que se celebraven cada setembre des de 1882 i que continuaren vigents tot i el franquisme. També es feien

partits de tenis de taula tant en la categoria masculina com en la femenina, campionats de billar xapó...el cinema també era un element clau del Casino. El primer cinematògraf que arribà a la ciutat va ser comprat per els burgesets que crearen l'entitat, i oferien sessions de cinema a la sala de la xemeneia nombrada anteriorment. Aquesta afició per el cinema continuà vigent durant els 50 i fins i tot s'acollia allà als "Amigos del Cine", una associació que exposaven pel·lícules al públic i organitzaven la Setmana del Cinema Espanyol, de la qual se'n parla en l'apartat sobre cinema. També feia de seu al club Vespa, que reunia als aficionats a aquesta marca de motocicletes, i a la "Associació Fotogràfica de Granollers".

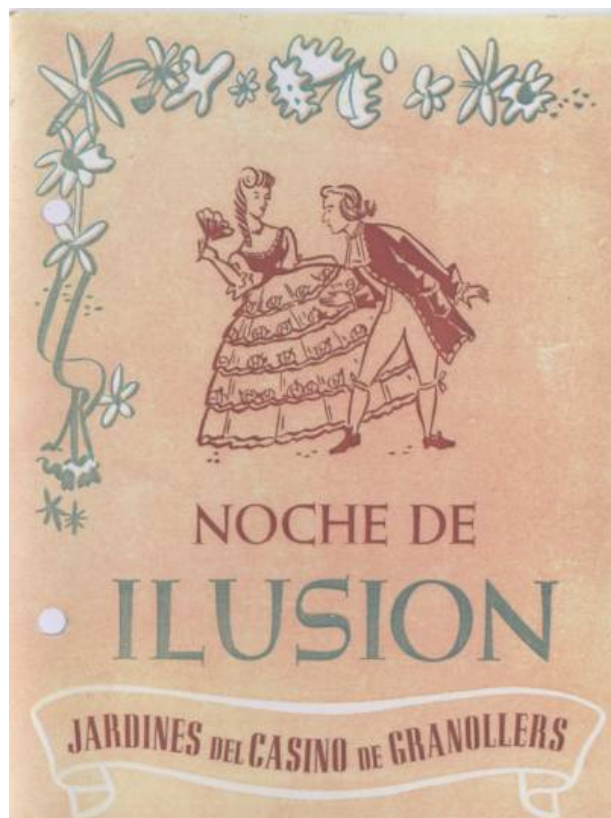
Pel que fa a balls i festes, el Casino es caracteritzava pel luxe i l'ostentació amb què dotava els seus actes.

Organitzava a més, tot de festejos que no havien d'envejar gens les mítiques sales de festa barcelonines on es reunia l'aristocràcia del moment. Es feien doncs, actes dotats d'un aire elegant i sovint formal, amb detalls romàntics al més pur estil cinematogràfic.

Algunes de les festes que es destaquen són la "Noche de la Ilusión", que era un ball de primavera i amb el qual començaven els balls a l'exterior després de la temporada d'hivern. També es feien balls de carnaval, que incloïen el ball de donzelles, amb una rua que començava a la porxada i una xocolatada. Destaquen de la mateixa manera les berbenes de Sant Joan, les quals eren de les més sonades de la localitat i que al Casino se celebraven amb grandiloqüència. Per últim, és notablement destacable el Ball de fi d'any, en què s'oferia un sopar que es feia al teatre i on s'havia d'anar vestit d'etiqueta – ells amb vestit jaqueta i elles amb vestit llarg –,

es feien les dotze campanades i es menjava el raïm. Per assistir-hi, s'havia de pagar un preu bastant alt, i com que hi havia menys balconades que socis, aquestes es rifaven i s'arribaven a pagar xifres escandaloses només per tenir el privilegi de seure en la intimitat d'una d'aquestes balconades.

No s'han d'oblidar els balls de festa major, les revetlles de Sant Pere i les revetlles dels Jardins entre moltes altres.

(Programa de mà de 1954. Cedit per Joan Marín.)

Entre gustos musicals d'aquesta joventut benestant hi destacaven els balls lents que es ballaven en parella. De totes maneres, la influència del Club de Ritme va impregnar el casino d'aire fresc fent que triomfessin esbojarrades jornades de Rock and Roll i jazz. Aquesta eufòria per les noves tendències musicals va conduir a l'aparició de la revista *Club de Ritme*, llançada per el mateix Casino i que parlava de les novetats del jazz arreu del món, anunciava els últims discs a la venda i parlava dels successos lligats a aquest gènere musical tant a nivell local como internacional. També oferia publicitat de comerços granollerins.

Una altra activitat que tenia molt de ressò eren les jornades teatrals que tenien lloc a l'espai adequat per l'art de la interpretació descrit anteriorment. El moviment teatral del Casino era bastant potent, es

contractaven a moltes companyies de teatre, algunes amb cert renom, i havien vingut grans artistes nacionals del moment. Els gèneres representats eren molt diversos: des de drames fins a comèdies, passant per la revista o la sarsuela. Cal dir també, que moltes de les obres eren fetes en llengua catalana.

Totes aquestes activitats estaven anunciades per una programació en format de programa de mà o de cartell. Els programes de mà presentaven uns dissenys moderns i que transmetien l'ambient de luxe i distinció de l'entitat. A més, aportaven informació sobre l'esdeveniment i especificaven el tipus de vestimenta que calia portar, es deia on calia anar per reservar una taula, etc.

Per concloure, és precís remarcar la presència del Casino com una de les entitats fonamentals pel desenvolupament de l'oci a Granollers i de la modernització dels nous temps, que col·laboraren a ritme d'una esbojarrada melodia de jazz o de rock and roll a fer que les penúries de la postguerra semblessin més lluny i convidaven a submergir-se en el somni d'una nit de ball.

(Portada de la revista *Club de Ritmo*, 1959. Cedida per Joan Marín.)

CASINO DE GRANOLLERS

ACONTECIMIENTO TEATRAL

5 UNICOS DIAS DE ACTUACION de la

Compañía Maruja Carrasco - Campos Fonet

con

MANOLITA RUIZ

MIÉRCOLES, día 18 de Diciembre de 1957 - A las 10'30 noche

JUEVES, día 19 - A las 7'30 tarde y 10'30 noche

DE MALA RAZA

comedia dramática de D. JOSE ECHEGARAY

VIERNES, día 20

A las 7'30 tarde y 10'30 noche

EL IDIOTA

tragedia de GOMEZ DE MIGUEL

SABADO, día 21

A las 7'30 tarde y 10'30 noche

MAL AÑO DE LOBOS

comedia dramática de LINARES-RIYAS

DOMINGO, día 22

A las 5 y 7'30 tarde y 10'30 noche

¡UN ARRABAL JUNTO AL CIELO!

Guión Radiofónico de SAUTIER CASASECA y LUISA ALBERCA

IMP. ARISTO, S. L. - BARCELONA

(Cartell que anuncia actes teatrals al Casino al 1957. Cedit per Joan Marín.)

CA LA SILA

(Parell ballant a Ca la Sila, 1957. Cedida per Montserrat Doménech i Josep Arenas.”

Des dels bojos anys 20, Amèrica havia destacat per ser una gran productora de música jazz, un ritme modern i frenètic que feu bategar el món sencer, rebaixant la mida de les faldilles, fent que la gent es deixés anar a les pistes de ball i convertís la música i tot allò que l’envoltava en quelcom escandalós per a les classes més conservadores.

Granollers no es quedà enrere. El divertit ritme del jazz aterrà al terra de la ciutat durant els anys 30, com una llavor que fou creixent gràcies als discs de vinil que s’escoltaven a les cases de la gent rica de la localitat. La

passió es féu tal, que l'any 1935 es creà un nou club, exclusiu per a música de jazz que s'anomenà "Hot Club" i que es col·locà a l'antic "Café Comercial", al carrer Agustí Vinyamata.

La ment opressora del franquisme considerà que "Hot Club" era un nom massa escandalós, i la censura de Barcelona obligà a canviar el nom del local, que esdevingué "Ca la Sila", també coneguda com "Club de Ritme", sota la direcció d'Esteve Colomer, gran aficionat del jazz.

Es tractava d'un espai molt petit. S'entrava per un cafè annexionat que feia cantonada. L'interior de la sala es trobava ple d'arcades que rodejaven una pista circular, donant una aire de casalot andalús, motiu pel qual, durant els anys 50 la sala va ser popularment coneguda com "el Cortijo". Hi havia un escenari amb un cartell que s'instal·la després de l'annexió amb el Casino que posava "Club de Ritme" i davant del qual s'hi col·locava l'orquestra.

Per dins, tot i el seu reduït espai, era extremadament lluminosa. Es diu que les llums eren tantes i tan potents que feien que l'ambient fos calorós, ja que sempre estava ple de gom a gom. Cal imaginar-se, doncs, l'escena, dels cossos suats, la sala plena i la música de jazz i rock and roll tocant sense parar.

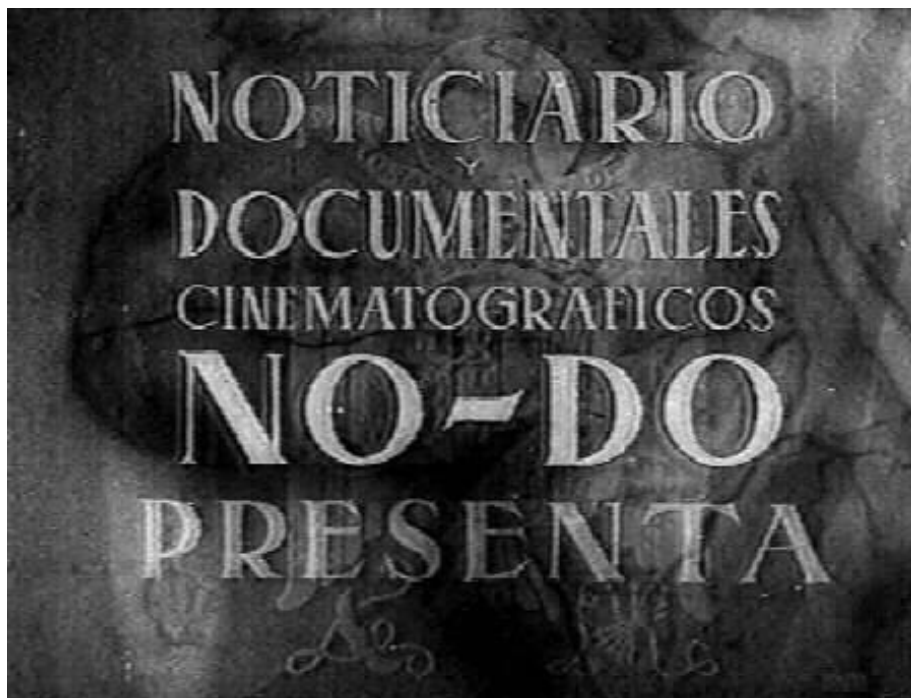
Va arribar a tenir més de 1000 socis, joves innovadors, moderns, fanàtics del ritme i apassionats de Glenn Miller, Louis Armstrong, Gene Vincent, Elvis Presley, The Beach Boys o The Andrew Sisters. La majoria eren de classe obrera, però de fet, hi havia una barreja de posicions socials que tenien en comú l'amor per els ritmes desquiciats.

En associar-se amb el Casino l'any 1957, la música jazz deixà d'estar tant concentrada i es convertí en un símbol de Granollers, propiciant-ne els músics i orquestres en aquest gènere.

(Funda d'un vinil de "The Andrew Sisters i Glenn Miller" on sonaven algunes de les més conegudes cançons de Ca la Sila com *Pennsylvania 6-5000*.)

LA GRAN PANTALLA

A finals dels anys vint, el Casino de Granollers es va permetre el luxe de comprar un cinematògraf: un aparell per a reproduir pel·lícules mudes i en blanc i negre que s'exposaven en sessions especials al teatre del edifici de la pròpia entitat obert exclusivament als socis i a les seves acompanyants.

Més endavant, entre la dècada de 1930 i la de 1940, a la ciutat hi començaren a aparèixer diferents sales de cinema on es reproduïen pel·lícules de manera setmanal, amb una cartellera regular i amb pel·lícules de tots els gèneres tant nacionals com internacionals. Durant els anys 50 Granollers disposava de tres sales de cinema: el “Coliseum”, el “Mundial” i els “Principals”.

El Coliseum es trobava a la Plaça Perpinyà, popularment coneguda com a Plaça dels Porcs. En aquesta sala a més de fer cinema també s'hi celebraven espectacles teatrals; de fet, la instal·lació fou construïda a principis de segle XX com a teatre, i per tant, tenia la forma de tal, amb galliner, platea i escenari amb taló. Abans del franquisme, aquest cinema rebia el nom de "Majestic" però durant els anys de dictadura es canvià pel ja esmentat nom de "Coliseum".

Les parets de la sala estaven pintades de color crema amb franges blau cel i tot estava il·luminat amb aplics de vidre fumats que estaven col·locats sobre les franges blaves. Era una sala de dimensions considerables si es té en compte que fou construïda a principis de segle quan Granollers encara era una vila corrent de comarca. Les obres teatrals que se solien representar al Coliseum eren del gènere de la sarsuela, un tipus de teatre cantat típicament espanyol. Cal destacar que el cinema Coliseum, era el que tenia més prestigi en aquell moment i s'hi celebraven actes culturals, socials i polítics.

Una segona sala de cinema era el Mundial, situada a la Plaça de la Corona, llavors nombrada oficialment com a *Plaza de los Caídos*. Aquesta cinema, tot i ser molt més modern que el Coliseum disposava també de galliner i platea. El Mundial havia estat construït ja com a cinema, i per tant aquesta era la única funció que albergava. Tenia un aforament més reduït que l'anterior però també tenia bastant èxit ja que es trobava en ple centre.

La tercera sala de cinema que tenia Granollers era el Principal. Era ubicada al Carrer Sants, terriblement a prop del Cinema Coliseum, de

fet, la paret posterior d'aquest últim donava a la porta principal del cinema.

Aquesta sala era molt petita, tot i que també disposava d'una platea i un diminut galliner. Tot i ésser la més menuda de les tres, era l'única que disposava d'un bar que rebia el nom que havia tingut el cinema anys abans: Radicals. A aquest establiment s'hi entrava pel Carrer Girona, per on també es podia accedir al cinema. Aquesta entrada donava peu a molts adolescents per entrar a gaudir de les pel·lícules sense pagar; de totes maneres, la pràctica d'entrar sense pagar al cinema era bastant usual a l'època. Els joves que feien això es ficaven al galliner i se'ls feia fora essent exposats a una bona estirada d'orelles.

A part d'aquestes tres sales, hi havia el Cinema de Doctrina. Aquest cinema tenia lloc a diferents esglésies de Granollers, com als Frares, que es trobaven a la Plaça Mossèn Jacint Verdaguer – actual Plaça de la Muntanya – i el de la Parròquia, que estava ubicat a la ja esmentada *Plaza de los Caídos*, en un local senzill equipat amb bancs de fusta. Per a poder gaudir del Cinema de Doctrina s'havia d'assistir a un ensenyament religiós. El diumenge a les 15.00h es donaven els tiquets per al cinema i a les 17.00 començava la sessió cinematogràfica. Hi anaven doncs, nens i nenes d'escassa edat i per tant, les pel·lícules eren adequades a aquest públic: *Rintintín, Fumanchu...* La Doctrina era oferta per l'Auxili Social i per tant hi anava gent humil que no es podia permetre una entrada al cinema.

Tot i que el Cinema de Doctrina anava dirigit a un públic més pobre, a les altres sales no s'apreciaven preferències classistes a l'hora

d'omplir les butaques. No obstant, cal citar que l'entrada a platea costava 2 pessetes i que per accedir al galliner es pagava 1.25 pessetes. Així doncs, a platea s'hi asseia la gent amb més recursos que al galliner. Una entrada permetia a l'espectador veure un documental, el NODO, anuncis i dues pel·lícules, amb un descans entre cada una d'aquestes. Ocasionalment es reproduïen, abans de les dues pel·lícules, algun capítol de dibuixos animats. Eren els primers temps en què la factoria Disney treia el cap al país i ho feia, sobretot en petits esquetxos que s'oferien a aquestes sales de cine abans de les pel·lícules importants.

Si al cinema s'hi anava en parella, sempre era el noi qui pagava; que pagués la noia estava molt mal considerat. Per a molts, anar al cinema era equivalent a anar a les pistes de ball i per tant, qui hi anava es posava les seves millors gales. Anar a veure una pel·lícula era l'anècdota de la setmana.

És molt popular l' esplendor del cinema de Hollywood dels durant els anys 50. Era l' època daurada en què el món es rendí als peus de dentadures perfectes i mirades d'escàndol. Dones espectaculars i suggerents sempre acompanyades de galants que de vegades tenien un toc rebel. Aquestes estrelles omplien les grans pantalles, eren Marilyn Monroe, Bette Davis, Marlon Brando, Humphrey Bogart, Rita Hayworth, Kirk Douglas...una llista molt llarga de noms que es

(Marlon Brando, Bette Davis i Rita Hairwoorth).

combinava amb alguns noms del país com Lola Flores, Carmen Sevilla, Sara Montiel o Francisco Arrabal entre d'altres. No obstant, mentre Amèrica i gran part d'Europa ja gaudia del cinema a color i de les últimes novetats en el setè art, Espanya anava un xic endarrerida. Tot i que a les sales nacionals – i per tant de Granollers – arribaven pel·lícules llavors actuals, se seguien reproduint peces que tenien una o dues dècades i que estaven totalment obsoletes a moltes altres parts del món.

Normalment el públic granollerí tenia total preferència per les pel·lícules americanes que per les nacionals. Triomfaven les musicals i les del gènere western i d'aventures davant de les pel·lícules nacionals, les quals contenien molta propaganda subversiva sobre el règim, tenien uns efectes i decorats bastant pobres comparats amb els que tenien les factories americanes i sempre recorrien a les mateixes temàtiques: la Espanya del trabuc i dels càntirs – la reina de les quals era Lola Flores – o pel·lícules amb un tarannà més fresc però d'originalitat dubtosa.

El públic de Granollers, però, quedà meravellat, tot i que amb gairebé una dècada de retard, davant de les grans innovacions del cinema: el Tecnicolor i el Cinemascope. Des de 1939, amb la pel·lícula *Allò que el vent s'endugué* (*Gone with the wind*), el món del cinema constava de gravacions a tot color i amb un sistema de so que fascinava al públic. No va ser fins als anys 50 que Granollers donà la benvinguda al Tecnicolor i al Cinemascope. S'explica que la gent que experimentà la visió de les primeres pel·lícules a color i amb una sonoritat més avançada, cridava en segons quines escenes de tensió, tal i com la gent crida a l'uníson quan veu focs d'artifici. La impressió era tal que hi ha qui ho compara amb la popular escena de la pel·lícula dels germans

Lumière en què un tren s'acosta al pla de la imatge i el públic de la darrera del segle XIX saltava de les butaques horroritzat.

La passió per al cinema a Granollers es féu creixent fins al punt en què sorgí una entitat d'Amics del Cinema. Aquesta entitat promovia l'exhibició de pel·lícules al teatre del Casino on tenien la seu. L'any 1956, els Amics del Cinema van organitzar la *Semana del Cine Español*, una sèrie d'actes que tenien lloc durant una setmana que coincidia durant les Fires de l'Ascensió i que estaven estretament relacionats amb el món del cinema. Es duia a terme la estrena de pel·lícules, conferències, sopars, balls i es convidava artistes de renom nacional i internacional com ara Cesáreo Gonzalez o Ana Mariscal. Es feia sempre una entrega de premis a les millors interpretacions masculines i femenines que anava precedida per un sopar i un ball de gala, tot a les instal·lacions del Casino.

Antonio García, un reporter de l'època que treballava a la revista *Vallès* descrivia els actes de 1959 de la següent manera:

“ (...) Describir la importancia que dentro del ambiente cinematográfico español ha adquirido este Certamen; intentar calibrar la posible ayuda que puede prestar a nuestro humilde Festival a esta revalorización del cine hispano, es tarea acerca la cual no tenemos ni suficientes, ni despasionados puntos de apoyo, ni tampoco estamos, la verdad sea dicha, lo suficientemente capacitados para podernos adentrar en la solución. Lo cierto es que año tras año la participación de artistas es más nutrida y la inscripción de películas para representar mucho es mucho más numerosa. (...)”.

La realitat és que el cinema tingué molt èxit i la dècada dels 50 fou la que precedir a un moviment artístic prou viu dins del camp

cinematogràfic que durant els anys 60 va tenir Granollers. Així doncs, la joventut de llavors, era enlluernada i influïda per aquest cinema. Eren moltes les noies que guardaven els programes de mà que donaven a l'entrada de les sales - es donaven dos programes de mà per persona que anunciaven les pel·lícules de la setmana següent. Durant una temporada els tres cinemes de Granollers feren un acord i a cada cinema es podia trobar els programes de totes tres sales - i en copiaven els pentinats i els vestits de les artistes. La brillantina es feia servir a litres per estar més a prop dels galants americans i el tall de les faldilles i dels vestits anava d'acord amb el que duïen aquelles gran estrelles que encara avui segueixen brillant.

Semana: 28 Marzo al 3 Abril de 1955

Cine MUNDIAL - Programa en color
 APTO PARA MENORES

LUNES continua 6 tarde
 JUEVES noche a las 9'30
 VIERNES continua 3 tarde
 SABADO noche a las 9'30
 DOMINGO continua 3 tarde

Noticiario NO-DO

MORENA CLARA
 Superproducción Española de próximo
 Estreno en el Windsor de Barcelona

INFIERNO BAJO CERO
 por Alan Ladd y Joan Tetzl.
 La primera película de acción filmada
 en el Antártico.
 ¡Un film espectacular!

Ing. Barquell-Falá 434, Olot/Leu

LOLA FLORES • FERNANDO FERNAN GOMEZ • MIGUEL LIGERO
MORENA CLARA

(Programa de mà cedit per Filo López i Cristòbal Guirado.)

SEMANA FIESTA MAYOR AÑO 1955
 Cine MUNDIAL - Películas APTAS

LUNES continua 4 tarde
 JUEVES continua 3'30 tarde
 VIERNES continua 3'30 tarde
 DOMINGO continua 3'30 tarde

LA ESPADA DE DAMASCO
 con Rock Hudson y Piper Laurie

NOTICARIO NO-DO
VACACIONES EN ROMA
 La película más maravillosa que Vd. hebrá visto hasta hoy

MIÉRCOLES, continua 4 tarde
AMOR SOBRE RUEDAS
PETER - PAN

SABADO, día 27 - Función Teatral
 Tarde, a las 6 Noche, a las 11

LA FERIDA LLUMINOSA
 per lo Compània Titular del Teatro Romea

LUNES, día 29 - Despedide de la Fiesta Mayor
 Sesión continua desde las 3 tarde
Programa Monstruo! - *Unico día*
LA ESPADA DE DAMASCO (color)
PETER - PAN (color)
VACACIONES EN ROMA

(1955. Programa de mà del Cinema Mundial de la mítica *Vacaciones en Roma*, amb Audrey Hepburn i Gregory Peck. Cedit per Filo López i Cristòbal Guirado.)

ELS ESPORTS, JUGUEM?

(1956, Cedida per Francesc Garrell).

La nostra ciutat ha tingut sempre una intensa activitat esportiva que durant els anys 50 tingué una època de bastant auge i que troba els orígens d'aquesta esplendor en les últimes dècades del segle XIX, quan es formaren diferents grups de tennis i altres esports. A més, la ciutat durant el període que estem tractant, va ser l'escenari d'una gran varietat d'esports com el futbol, el bàsquet, la natació, el tennis de taula, el billar xapó, la boxa i sobretot, l'handbol.

Aquest últim és un esport insígnia de Granollers. L'handbol arribà a Granollers l'any 1944 i s'hi quedà per sempre, essent representat amb un escut dissenyat pel granollerí Amador Garrell i Soto. L'any 1955 es

construí la pista d'handbol al Carrer Tetuan, seu d'aquesta passió granollerina.

A la ciutat triomfà l'handbol d'onze, una modalitat d'aquest esport. Durant els 50 l'equip estava en ple triomf i anava, cada temporada a jugar importants partits, guanyant una bona col·lecció de trofeus i arribant a ser dels millors equips del país l'any 1956, vencent en el Campionat d'Espanya en la tercera divisió. Cal recalcar la presència de Vicenç Vacca i Eduard Barbany, que compaginaven l'esport amb la guitarra i l'acordió, animant les sortides a altres localitats o fins i tot a l'estranger – s'arribà a anar a jugar a França i Alemanya –.

El futbol també tingué molt de renom. A Granollers es formà un grup de futbol per a criatures que tenia lloc al camp de futbol del carrer Girona. Allà, joves com Josep Arenes, oferien classes de futbol de forma gratuïta rebent una subvenció de l'ajuntament. Aquest esport era molt popular a l'època, era la droga del poble, tot es paralizava per un bon partit de futbol. Les graderies del camp estaven sempre plenes de gom a gom i la ràdio retransmetia bons partits. A Granollers es jugà, al 1956, la lligueta d'ascens a segona divisió, i al 1958 es creà l'Sporting Granollers de futbol, un club per a practicar aquest esport i que va fer una gira el 1958 amb èxits per Alemanya.

Destaquen altres activitats, com per exemple la boxa. Aquest esport es féu molt popular a la localitat, sobretot durant la dècada dels 50. Es practicava en jornades matinals a la Pista Rosa, a l'interior, on s'instal·lava un ring adequat segons la normativa. L'any 1952 hi va haver èxits en campionats de Catalunya i estatals per part de joves granollerins practicants del boxa.

(Boxa a la Pista Rosa l'any 1953. Cedida per Cristòbal Guirado Femenias.)

També cal parlar de la natació, per la qual es fundà el Club Natació. S'instal·laren les piscines de "Can Gou" al carrer Navarra, que arribaven a dos metres d'aigua a la part fonda i que mai eren plenes, per tant es tocava el fons amb un no res. El primer curset de natació el van impartir els joves Esteve Duran i en Vicenç Montserrat.

(Piscina de Can Gou, 1957. *La Memòria d'un Segle II*)

L'any 1957 s'inauguraren les instal·lacions del Parc Esport Municipal i les pistes d'atletisme, propiciant aquest darrer esport i donant espai per a moltes altres activitats.

Així mateix és precís citar el fort moviment automobilístic que tenia la ciutat durant aquest període. Granollers tenia el Club Vespa, amb la seu al Casino i el Moto Club Granollers, que organitzaven nombroses curses i festivals, les més sonades de les quals tenien lloc durant les festes de l'Ascensió. L'any 1959 es feu la travessera automobilística al Montseny i es rebé el trofeu Ossa.

Seguint dins la línia de les rodes, el ciclisme també va deixar una empremta important. Es practicava a les pistes d'atletisme, i al 1957 se'n presentà el primer equip professional del Club Ciclista.

De la mateixa manera cal esmentar l'afició dels granollerins per les bitlles, els escacs, el billar xapó i el tennis de taula, que durant l'època prengueren força impuls i se celebraven en jornades molt apreciades en categories masculina i femenina que normalment tenien lloc a les dependències del Casino.

Un xic menys popular era el Club de Pesca de Granollers, que arribà a organitzar concursos l'any 1957.

Veient l'èxit que tenia l'esport a la ciutat, es creà la Penya Olímpica, una agrupació de joves esportistes que practicaven handbol, futbol, atletisme i tennis de taula. Hi podien ser membres tant nois com noies, i es reunien al camp de futbol del carrer Girona. Es sabut que aquesta Penya donà lloc a moltes parelles sorgides entre els nois i noies que es trobaven, després de practicar un esport, a la sortida del camp. A més, s'organitzava un gran i ostentós ball de gala als luxosos salons de la

Fonda Europa, a l'estiu, on feia tanta calor que s'havien d'obrir totes les finestres. Totes les aranyes de vidre tallat del sostre estaven enceses i l'orquestra tocava a la paret paral·lela a les obertures al carrer, per tant, la gent que passava per allí veia aquella esplendor de ball d'etiqueta, música i llum, tot banyat per la brisa càlida estival. L'ostentació era tal que van arribar a ser molt criticats per celebrar aquesta mena de festes.

Totes aquestes activitats eren plasmades a la revista local *Vallès*, la qual feia sempre una detallada crònica dels fenòmens esportius a Granollers que durant els anys 50 eren molts i molt intensos. Realment, l'esport va marcar molt el ritme de la localitat i va aportar un bri d'aire fresc a la grisor d'aquells temps amb la brillantor de nombrosos trofeus i l'alegria que comportava la superació personal i la lluita per un objectiu.

(Espectadors al Camp de Futbol del Carrer Girona fotografiats per Gorgui. Arxiu Històric de Granollers.)

EL “FRENTE DE JUVENTUDES”, DIVERSIÓ FRANQUISTA.

(Seu del Front de Joventuts de Granollers al 1952.)

La Falange, fundada el 29 d'octubre de 1933 per José Antonio Primo de Rivera, Julio Ruíz Alda i Alfonso García Valdecasas, va ser un partit d'extrema dreta que promovia l'Estat totalitari amb una ideologia feixista i nacionalsindicalista.

Dins de la falange en sorgí el Front de Joventut (*Frente de Juventudes*), que era una organització destinada als joves i creada pel règim franquista

per tal d'adoctrinar les noves generacions amb els principis del *Movimento Nacional*.

A Granollers s'instaurà una seu del Front de Joventuts al Carrer Museu, en ple centre de la ciutat, per tal de fer que fos un espai actiu i de fàcil localització i reconeixement. A més, a la revista *Vallès* hi constava de forma setmanal un apartat dedicat al Front que duia el nom "*Voz de nuestra Juventud*" i que tractava temes que eren d'actualitat en l'entitat granollerina.

L'edifici on es trobava la seu a la capital vallesana constava de diverses instal·lacions les quals responien a un seguit d'activitats que el centre oferia.

A les plantes inferiors de l'edifici hi havia un bar exclusiu per als membres de l'entitat amb taules que disposaven de jocs de taula com escacs, parxís, dames o dominó. L'encarregat del bar era qui havia de mantenir cura d'aquests jocs així com de l'ordre i neteja de la sala.

A continuació, hi havia una cambra apta per a jugar al pin pon, equipada doncs amb un taulell gran i raquetes. A les dependències superiors, s'hi trobava una gran sala de reunions i els despatxos dels caps del Front de Joventuts de Granollers, que durant els anys 50 foren Tomàs Perez – el qual era conegut a la ciutat per ser un molt bon boxejador –, Jaume Raich i Ramon Sobrevia – el qual va tenir un paper fonamental dins del desenvolupament de l'handbol a Granollers –.

A la citada sala de reunions s'hi feien trobades d'assistència voluntària que tenien lloc cada vespre amb l'objectiu de difondre "*l'Espíritu Nacional de Falange Española*" parlant sobre política falangista i de l'amor a la pàtria i al Caudillo.

A part de la funció difusora del patró franquista, el Front de Joventuts tenia també un caràcter recreatiu oferint activitats esportives, musicals o viatges. Així doncs, s'oferia als joves l'opció d'escollir una activitat que es practicava sense haver de pagar absolutament res, tot a càrrec de la Falange.

Quant als esports, es proposaven cursos de futbol, natació, bàsquet, atletisme i boxa, els quals es practicaven al pati de la Pista Rosa o al camp de futbol del Carrer Girona.

Si es preferia rebre instruccions musicals, el Front de Joventuts posava a disposició dels seus membres un professor, el Sr. Pérez, perquè els ensenyés a tocar la guitarra, la bandúrria o l'harmònica. El grup de jovenets que tocava aquest últim instrument va arribar a formar un conjunt que assolí certa categoria i va ésser contractat per a actuar en diferents festivitats de localitats diverses.

En tercer lloc hi havia els viatges. El Front de Joventuts oferia dos tipus de sortides: els seminaris, i les de caràcter purament recreatiu.

Les primeres servien per difondre la ideologia del centre per altres localitats. No se solia anar gaire lluny, potser es feien durant un cap de setmana i normalment es feien amb tren. Les segones, es feien sobretot a l'estiu o durant períodes en què no es treballava. Podien durar més d'una setmana i s'anava a diferents llocs d'Espanya – durant els anys 50 es va anar, entre molts altres llocs, a Arenys de Mar, Menorca i Astúries. – S'instal·laven en albergs, en cases rurals, o en campaments, tot, com ja s'ha citat anteriorment, sufragat per la Falange.

Durant la Setmana Santa es feien activitats especials com desfilades pel Carrer Major, on participava tot el cos falangista de la localitat, incloent-hi la Secció Femenina, molt menys nombrosa, que era la versió per a noies del Front de Joventut, tot i que no tenia un caràcter tan recreatiu, ja que era obligatòria per aconseguir segons quins documents.

Igual com l'organització es feia càrrec de les despeses de totes aquestes activitats, també cobria un uniforme que distingia l'entitat. Es tractava d'uns pantalons – o faldilla prisada en el cas de la Secció Femenina – grisos, una camisa blau marí – que simbolitzava els treballadors – , una boina vermella – reminiscència de les tropes carlistes dels segle XIX –, sabates i mitjons. Les mides eren estàndard, però la mare, l'àvia o la germana s'encarregaven que els nois tinguessin bona aparença arreglant-los les robes a la seva mida.

Cal recalcar que el Front de Joventuts anava molt més enllà de ser una entitat difusora de la doctrina franquista. De fet, molts dels seus membres – per no parlar d'una majoria – eren contraris al règim, però a causa de la situació de pobresa que es vivia, es veien atrets per les activitats que el Front oferia, totes gratuïtes, els equipava amb roba bastant decent – es destaca que donessin mitjons, ja que eren molt cars a l'època – i a més a més hi podien trobar un plat calent, cosa que molts trobaven a faltar a casa seva. Per tant era un mitjà per a viure millor i divertir-se, per a conèixer gent nova i viatjar.

(Conjunt d'harmonica del Front de Joventuts de Granollers l'any 1952.)

LA JOVENTUT I LA RELIGIÓ.

(1955, Processó de Setmana Santa fotografiada per Gorgui. Arxiu Històric de Granollers.)

Durant la Segona República Espanyola, que tingué lloc entre el 14 d'abril de 1931 i que finalitzà amb el triomf de la Guerra Civil per part dels franquistes l'1 d'abril de 1939, la religió deixà d'ésser imposada a la societat com quelcom obligatori i essencial. La devoció profunda que havia experimentat el país durant períodes anteriors es va veure difuminada, fins al punt en què moltes famílies – sobretot catalanes – prengueren la decisió de no batejar les criatures i de casar-se pel civil.

Fins i tot, creixé un fort sentiment anticlerical que propicià la crema d'esglésies. La Parròquia de Sant Esteve de Granollers, n'és un exemple, ja que fou destruïda pels republicans durant la Guerra Civil.

Amb el triomf de l'exèrcit nacional, Espanya quedà sotmesa sota el comandament del dictador Francisco Franco, el qual imposà la religió catòlica, fent obligatori el bateig de les criatures i anul·lant els matrimonis civils i el divorci. A més a més, cal citar que la guerra deixà un sentiment de solitud i desesperació a tots els espanyols; les ciutats eren plenes de mares i esposes que havien perdut als seus al front, en bombardejos, o havien estat presoners de la gana. Homes havien quedat sols mentre les seves dones i criatures eres desapareguts camí de l'exili cap a França, o havien estat afusellats en algun racó del país.

Aquesta frustració i desesperació obligà als espanyols a cenyir-se a allò que semblava guiar-los, a aferrar-se a la religió per tal de creure en quelcom que es convertís en el capità del vaixell sense rumb en el qual s'havien convertit les seves vides tenyides de dol i misèria.

Durant els anys 50, però, creixé aquella generació dels nens i nenes de la República, les criatures dels pares que havien viscut el progrés d'aquella etapa que la guerra havia truncat. Aquesta joventut, que de la guerra en tenia el record que pot tenir un infant, veia la religió, en ocasions, d'una manera diferent.

D'una banda, hi havia la joventut que provenia de famílies que sempre havien estat catòliques, famílies tradicionals i sovint conservadores – tot i que no tenien perquè estar a favor de Franco –. Aquesta joventut sentia

una autèntica devoció, una devoció plena que els duia a totes les misses de diumenge fent que sentissin amor pel que es predicava i demostrant una fe real.

D'altra banda, hi havia una joventut molt nombrosa, descendent d'aquell progressisme republicà, que seguia la religió perquè era allò que tocava, allò que estava bé. Seguir la religió era decent. Si no s'anava a la missa, les males llengües del carrer parlaven, i era important mantenir una bona imatge. Era una pura qüestió d'aparença, molts feien el just, anar a la missa dels diumenges i prou, i després, aprofitar-se de la diversió que aquesta religió oferia durant la Setmana Santa, l'Ascensió o el Nadal.

Cal destacar la presència del **Centre Catòlic**, una associació creada cap el 1880 i que era un centre moral considerat el contrapunt del sorgiment del Casino, el qual era el focus de la vida laica. Aquesta associació agrupava seglars creients amb una finalitat religiosa i un seguit de normes basades en la moral cristiana. Des de la perspectiva civil, era una associació com moltes altres, amb finalitats benèfiques o recreatives, reconegudes legalment i amb l'única diferència de ser confessional. Durant els anys 50, el Centre Catòlic va agrupar a una nombrosa joventut que s'encarregava de fer activitats varies i a prendre la doctrina cristiana. També organitzaven xocolatades, jugaven al pin pon i feien unes romeries, excursions a Montserrat que es començaren l'any 1939 com a motiu de celebració per haver finalitzat la guerra. Eren tan populars que es disposava un tren especial des de Granollers per anar-hi. Durant el viatge es vivia un episodi de convivència, ja que la gent cantava i xerrava. Un cop allà es feia el viacrucis i el rosari; entre famílies i amics

llogaven cel·les per a dormir-hi i feien grans festes a la nit, amb representacions teatrals i acudits.

(Romeria a Montserrat l'any 1953. Cedida per la Família Garrell - Corbera.)

Les festes religioses més notables eren l'Ascensió, la Setmana Santa, la Berbena de Sant Pere i el Nadal.

L'Ascensió era un període que la joventut esperava amb moltes ganes. Durant aquestes festivitats, Granollers portava una gran fira que s'instal·lava al parc - actual plaça Berengué - i a la Plaça Perpinyà - popularment coneguda com a Plaça dels Porcs - amb tot tipus d'atraccions modernes com els cavallets elèctrics, muntanyes russes, parades de tir, estands per a fer-se fotografies, entre moltes altres. La gent sortia al carrer i menjava pipes i ametlles, així com sucre cremat i garapinyades.

També s'instal·lava una plaça de toros cap al final del Carrer Girona. S'explica que l'any 1951 la plaça de braus era tan plena, que la graderia, feta de fusta, es va enfonsar i es va haver de lamentar una víctima mortal.

També es feien curses de vedells, així com una fira de bestiar que es col·locava a la mateixa plaça que les atraccions. En aquesta fira s'hi duïen animals com vaques, porcs, conills i aviram, tots amb pedigrí, i es feia una desfilada pel Carrer Major. Aquest esdeveniment comportava una gran concentració de gent que venia dels afores, i que per tant, omplia fondes i restaurants, essent això excel·lent per a l'economia local.

Així mateix, se celebraven curses de velomotors, que tenien lloc al Carrer Major, i que concentraven a gran nombre d'aficionats.

(Fira del Bestiar de 1956 fotografiada per Gorgui. Arxiu Municipal de Granollers.)

Pel que fa a la Setmana Santa, la diversió era oficialment suspesa. Quedava prohibit tot allò que podia fer passar una bona estona. Es tancaven les sales de ball i els cinemes – que aprofitaven per pintar les parets i fer quatre reparacions –. No es podia escoltar música, ni ballar,

ni tan sols anar a treballar els dies més assenyalats com dijous i divendres sant. No obstant, la joventut, ansiosa per divertir-se després de les jornades laborals o de l'estudi, buscaven alternatives a tot això, que sovint es feien en un ambient gairebé clandestí.

Un dels exemples d'aquestes activitats eren les festes a casa, conegudes llavors com a *ponches*. En aquestes reunions, que es feien tot i la llei que impedia reunir-se més de 3 persones a la vegada, es retiraven les cadires i la taula del menjador, tothom portava alguna cosa ja fos per menjar o beure, algú portava un tocadiscs i vinils i es ballava davant la presència dels pares de l'amfitrió o amfitriona. Podien durar una tarda sencera, i després tothom sortia a passejar per el Carrer Major fins que es feia fosc.

Cal parlar també de les processons. Aquestes, per a molt joves, tenien un sentit que anava molt més enllà de la devoció. Molts hi anaven per a veure's amb els amics, o per a conèixer gent nova. Moltes noies hi anaven per a veure els nois i a l'inrevés, convertint aquests actes solemnes en quelcom divertit i entretingut. D'altra banda, però, hi havia la joventut que s'organitzava per tal que les processons fossin lloables, s'encarregaven de guarnir els carrers i d'organitzar els actes i recorreguts. Es representaven passos, i algunes noies es disfressaven de Santes. També cal parlar dels romans, grups de nois que anaven seguint la processó i que anaven tocant els tambors, timbals i trompetes, marcant el ritme per al pas, els encaputxats, els penitents i les viudes. Els romans assajaven uns quants dies abans de Setmana Santa al pati de l'Escola Pia de Granollers, i els seus vestits eren subvencionats per l'ajuntament. Moltes dones lluïen la típica *peineta* i la mantellina de brodats negres, en

especial les viudes, que eren les que havien perdut al marit aquell mateix any i que es col·locaven just darrere del pas.

*(1952, Cedida per Montserrat Corbera)

“Numerosos penitentes seguían los pasos de la procesión, - su número puede precisarse en más de cincuenta - cumpliendo sus volos encapuchados y vestidos de negro. Acompañaban la procesión numerosos jóvenes y hombres con hachas encendidas [...] Su paso fue seguido con un silencio conmovedor, sólo rasgado por los tambores, la música sacra y alguna saeta. [...] Baderas a media asta pregonaban el duelo nacional y en la

oscuridad de la noche la luz de las antorchas daba una nota de emoción al paso de los misterios representativos de la Pasión.”

Revista Vallès, 9 d'abril de 1950

La tercera festivitats que aportava diversió i entreteniment era el Nadal. Durant aquestes festes, es feien celebracions especials a les sales de ball, les quals es tenyien d'un to elegant, sobretot en el Casino, que feia actes d'etiqueta. Es feia una gran rua de reis, amb comparses decorades, i es posava un estand on els Reis Mags rebien a les criatures.

Tothom estalviava per tal de poder comprar torrons i xampany. Eren uns temps per estar en família. S'explicaven històries a casa a la calor del bracer, i era popular recitar l'obra *Pastorets* entre els components d'una mateixa família.

Per últim cal parlar de les festes en honor a la vellesa. Aquestes festes se celebraven des de 1944, i tenien un important valor emotiu.

Consistien que un jove – ja fos noi o noia – acompanyava una persona gran – major de 60 anys – que s'havia inscrit anteriorment al Casino per a l'ocasió i que havia de ser natural de Granollers o haver-hi viscut durant un llarg període de temps. Es feia una missa oficial per a aquesta gent gran on assistia la joventut acompanyant; les noies lluïen unes mantellines blanques. Després es feia un acte homenatge, que a vegades tingué lloc al Cinema Coliseum, i d'altres al Casino. Venien per a aquest acte personalitats conegudes del moment i la coral que amenitzava la celebració. Després es regalava als avis un ram de flors i se'ls convidava a dinar.

Aquesta festa, doncs, era destacable pel valor significatiu que tenia, d'unió entre la joventut i la vellesa, fent al mateix temps un bonic i solidari servei a la comunitat valorant les persones ancianes dins la societat.

(Festa d'Homenatge a la Vellesa, fotografiada per Gorgui. Arxiu Històric de Granollers.)

(Nois vestits de romà per a una processó, 1954. Cedida per Cristòbal Guirado Femenias.)

SANTS DE BARRI, REVETLLES, FESTA MAJOR I CARNESTOLTES.

(Noies assegudes en un envelat de Festa Major fotografiades per Gorgui l'any 1954.

Arxiu Històric de Granollers.)

Tot i que durant els anys 50 l'església tenia un pes rellevant en tots els àmbits de la societat, fins i tot a l'hora de divertir-se, ni el franquisme, ni el fred ni la gana van aconseguir acabar amb les festes paganes, les festes més sonades, animades, divertides i emotives de l'època. Totes tenien lloc al carrer, la gent sortia de les cases tenyint-ho tot de color, de música

i de rialles. Es vivia un autèntic ambient de felicitat, de solidaritat i de convivència.

Per festes com els sants de barri era precís formar una quota mensual per a organitzar-les. Els veïns d'un mateix carrer treien els diners de sota les pedres per a reunir un bon coixí i així organitzar la seva pròpia celebració a la qual hi acudiria tota la ciutat. Amb aquests diners es decoraven els carrers posant sanefes de paper d'un cantó a l'altre penjades dels balcons, fanalets de llum xinesos i flors de colors a les façanes de les cases, coincidint amb l'esplendor cromàtica de la primavera. Es comprava coca i refrescos i es posaven taules en alguna plaça per a fer un bon berenar. Es llogava també una orquestra per a fer un ball, i en el cas que els diners fossin menys, es llogava un orgue de maneta, popularment conegut com a "organillo", que donava un aire preciós a l'escena. Els sants de barri eren unes festivitats aixecades entre tots, era l'autèntic símbol de la solidaritat, la cooperació i la germanor

entre veïns. S'obrien les portes de les cases i les cadires es treien a fora. Els sants de barri més recordats són els del Carrer Corró i el del Carrer Barcelona, però se'n feien per tota la ciutat.

(1958. Fotografia de Gorgui, Arxiu Històric de Granollers.)

Altres celebracions que implicaven la cooperació veïnal conduïent a un ambient simpàtic i agradable d'amistat eren les revetlles. Les més celebrades eren les de Sant Joan, la de Sant Pere i la de Sant Antoni. Durant aquestes festes, els més joves sortien, una setmana abans, a buscar per les cases mobles velles per a fer una foguera en una plaça o en una cantonada ampla. Eren unes dates esperades perquè es menjava millor, tothom feia un raconet per a les coques i una mica de cava. Qui no en tenia prou per a comprar-ne sempre tenia un amic o veí que n'hi deixava provar una mica, ningú es quedava sense un xic de dolç al paladar. Es feien grans balls que duraven fins a altes hores de la matinada i on l'alcohol sovint feia cometre bogeries marcades pel ritme de les orquestres que no deixaven de tocar ni un instant.

A les tres pistes de ball s'hi feien festes especials i s'oferien abonaments per a entrar-hi. Al Casino destacaven festes espectaculars, amb guerres de confeti, balls d'etiqueta i l'elecció de "Miss Vespa", a càrrec del Club Vespa de Granollers. Eren notables els focs artificials que es llençaven des de diferents punts de la ciutat. Se'ns dubte, la nit es tenia de música, de fanalets, de riures bojos i de foc. Granollers es deixava endur per la màgia que té l'estampa idíl·lica d'una postal.

(Preparació d'una foguera, 1953. Fotografia de Gorgui, Arxiu Històric de Granollers.)

Per un altre cantó hi havia aquelles festivitats de les quals l'ajuntament se'n feia càrrec i que solien ser de major magnitud. En primer lloc destaca el carnestoltes, i en segon lloc la Festa Major, que és la festa popular per excel·lència dels anys 50.

El carnestoltes era una celebració que tenia lloc a Granollers des de feia molt. De fet se'n tenen referències de la dècada de 1860 i sobretot de 1880, coincidint amb l'obertura del Casino. Segons el franquisme, però, el carnestoltes només es podia celebrar amb la condició de no dur la cara tapada, era obligatori poder reconèixer la persona per tal d'evitar incidents en contra del règim o atemptats varis contra l'ordre públic. No obstant això, la joventut seguia disfressant-se. Feien autèntic furor els personatges cinematogràfics del moment, els vestits de folklore, els d'època i els de personatges religiosos. Així doncs, durant el carnestoltes la ciutat s'omplia de "Cantinfles", vestits de flamenca, toreros, monges i damiselles a l'estil de la reina francesa Maria Antonieta. A la Porxada s'oferien xocolatades i es feien balls especials i concursos a les pistes. Solien durar un parell o tres de dies en els quals la intervenció d'orquestrats i grups d'animació era constant.

Per últim és precís obrir els finestrals cap a una de les festes més llúides i sonades de la ciutat vestida amb llums de colors. La Festa Major tenia lloc entre el 30 d'agost i el 3 de setembre, estenent-se per tots els racons de la capital vallesana. Les fàbriques tancaven i també moltes botigues, tothom es llançava als carrers i a la festa. No hi havia horaris, no hi havia maldecaps, divertir-se era l'única prioritat, gaudir d'aquells dies on Granollers s'agenollava davant d'un amplíssim ventall d'opcions per a la gresca.

Al Parc Municipal, llavors situat a l'actual Plaça Berengué, s'hi instal·lava un enorme parc d'atraccions amb muntanyes russes, rodes, cavallets elèctrics, paradetes, retratistes ambulants...a més s'hi posava una petita tarima amb una orquestra que animava mentre la jovenalla gaudia de les atraccions.

Es feia un abonament per a entrar a les sales de ball, que oferien sessions especials, de més llarga durada, amb orquestres de renom i portant artistes internacionals.

Cinemes com el Mundial es convertien en teatres i oferien tot tipus d'espectacles de l'estil de revista, un estil típic dels cabarets, amb coristes, monòlegs i coreografies on es buscava el riure fàcil. També es feia la representació d'obres teatrals i de sarsuela amb actors nacionals reconeguts, alguns dels quals foren entrevistats per la revista *Vallès* i per l'emissora de ràdio.

També es feien titelles en algunes places, balls de sardanes, festes especials a càrrec de diverses associacions com la Creu Roja, jornades esportives i concerts varis.

El símbol de la Festa Major, però, eren els envelats. Aquestes magnífiques estructures fetes amb teles, lona i fustes se situaven en places com la Perpinyà (Plaça dels Porcs) o la del Lledoner. Eren d'unes dimensions considerables i l'interior es decorava amb relleus a les parets i amb sanefes per les balconades de fusta. L'ambient era molt lluminós i cap al final, l'aire es carregava i la gent tenia sensació de calor.

A tot el voltant de l'envelat s'hi col·locaven cadires de fusta plegables on s'hi asseien les famílies dels joves i aquells que no tenien parella. Les confortables balconades de fusta citades anteriorment es disposaven per a les famílies més riques, eren extremadament cares i reservades als socis de l'envelat. Per entrar només pagaven els nois mentre que elles hi accedien de forma gratuïta.

Arribava un punt de la festa en què sonava una trompeta des de l'orquestra situada en un escenari. Aquesta trompeta simbolitzava l'inici del ball de rams. A continuació, els nois havien de dirigir-se a un taulell disposat per a l'ocasió en es venien ramets de flors petits per a regalar-los a les estimades, que se'ls col·locaven al canell per ballar. Molts nois, però, s'escapolien en sentir la trompeta per no haver de comprar el ram i tornaven a aparèixer després amb qualsevol excusa.

També es feia el ball de fanalets on la parella havia de subjectar un fanalet encès mentre ballaven un vals. Es creava una estampa molt bonica, ja que s'atenuaven els llums i només es veien les flames dels fanalets enceses balancejant-se d'un cantó a l'altre al ritme de la música. Guanyava la parella que aconseguia mantenir el fanalet encès fins al finals, rebent doncs, una toia, que era un regal senzill.

(1952. Fotografia de Gorgui, Arxiu Històric de Granollers.)

Un venedor de caramels, pipes i refrescos estava present durant tot l'envelat, donant voltes amb la seva caixa entre la gent asseguda a les balconades i a les cadires, tal com si es tractés d'un circ.

Envelat de Festa Major de 1951, fotografiat per Gorgui. Arxiu Històric de Granollers.

NOIES, AL COSIDOR!

Durant els anys 50 era una activitat extremadament popular anar als cosidors a la tarda, quan se sortia de la feina o d'estudi. Gairebé totes les noies hi anaven per tal de fer-se l'ajovà, que era el joc de llençols, tovalles, mocadors, cortines, coixins i altres robes que s'havien de tenir per a casar-se, així com per elaborar les robetes per a algun petit nadó que arribaria a la casa aviat - podia ser seu si ja estaven casades o d'algun familiar -.

Aquests cosidors, també anomenats "costura", se situaven en cases particulars, normalment en plantes baixes, dins d'una cambra que solia tenir una finestra que donava al carrer de la qual se'n aprofitava la llum natural. Aquesta finestra, però, donava peu a que sovint vailets o joves s'acostessin a les reixes per tal de parlar amb les cosidores, bromejar amb

elles o fer-les empipar, tot i la presència de la cosidora més gran, que era qui les vigilava i les guiava i que sovint solia ser la mestressa del pis o casa.

De cosidors n'hi havia molts, tants que n'és impossible recordar-los tots perquè molts ja romanen en l'oblit. No obstant, se'n poden destacar alguns com el de "Can Viaplana" o el de "Can Coixa", que es trobaven al Carrer Corró, el de "Can Xima", "Can Pericas", "Ca la Lola i la Maria", "Ca La Francisca Taulats"...així com molts d'altres al Carrer Ricomà, al Carrer Lletjós, al Carrer Travesseres...

No obstant, cal recordar que a Granollers sorgí un cosidor gran i que era ofert com un servei de la fàbrica Can Roca Umbert. En aquest cosidor hi treballaven les treballadores de la ja citada fàbrica, i a més era molt sol·licitat per ser un "cosidor-cuna", és a dir, disposava d'una mena de llar d'infants per tal de que les cosidores poguessin deixar-hi allà les seves criatures a estones del matí o de la tarda.

El criteri que se seguia per escollir un cosidor o un altre no era cap altre que el boca a boca fet per familiars o amigues, sempre s'anava al cosidor d'aquella que era amiga de la mare o de la parenta, o d'aquella que havia viscut al carrer des de sempre i se sabia que era professional i de confiança.

Les mestresses dels cosidors no solien cobrar per els seus serveis, tot i que hi havia excepcions en que es cobrava un preu mòdic.

S'hi diferenciaven diferents rangs de "costures". N'hi havia molts de roba blanca, que era aquella que es brodava i que consistia sobretot en fer peces delicades que formaven part de l'ajovà. També hi havia cosidors on

s'ensenyava a cosir roba de carrer, ja que llavors no era comú comprar roba feta i per tant era la modista, o una mateixa, qui s'encarregava d'elaborar totes les peces de vestir.

En general, no hi havia distincions classistes a la hora de pertànyer a un cosidor o un altre, però tot sovint era comú que les noies treballadores s'ajuntessin amb noies de la seva mateixa condició i que les senyoretetes de casa bona s'ajuntessin amb altres noies de pares adinerats.

És conegut que l'ambient que es vivia en aquestes cambres de costura era molt simpàtic i agradable, la conversa era sempre present i se solia parlar de temes laborals, de les novel·les que retransmetien per la ràdio o es presumia dels xicots. També s'explicaven acudits i historietes vàries, i entre les noies de classe popular era comú que la que havia pogut anar al cinema el diumenge anterior els expliqués la pel·lícula a les demés com si es tractés d'un conte.

Per últim, cal recalcar que la patrona de les modistes és el 13 de desembre, Santa Llúcia, i que llavors se celebrava una gran festa bastant popular a la ciutat.

(Cosidores en un taller de costura del Carrer Ricomà l'any 1954. Cedida per Filo López Oliver.)

ANEM AL CAMP!

Les ganes de sortir de la rutina diària, de fer una mica d'exercici i de prendre una mica d'aire fresc sense haver de pagar res, feia que famílies senceres i molts grups de joves decidissin agafar les bicicletes, o que es cordessin les espadenyes per caminar, i anar cap a als voltants de la ciutat, als turons, a les fonts i a les eres.

Allà s'hi duia quelcom per a fer un berenar, vi en sarrons i carmanyoles amb petits entrepans. El menjar, però, no era pas el més important. La gent aprofitava per a fer gresca fora de l'entorn usual i amb sintonia amb

el camp. Era una activitat que agradava molt, tant a rics com a pobres, i que a més, es podia fer en família.

Tot sovint, els més joves duïen una pilota – que moltes vegades era feta amb draps lligats els uns amb els altres – i jugaven a jocs tradicionals. També es cantaven cançons i s'explicaven acudits, i en alguns casos, es duïa fins i

tot un tocadiscs i la gent ballava damunt els caminets de terra al ritme dels vinils.

Els llocs preferits per els granollerins eren la Font del Ràdium, per la qual hi passava un rierol i estava plena d'una frondosa vegetació que feia que l'ambient fos fresc i acollidor. També hi havia la Font del Cargol i la de Can Carracà, de característiques similars a la font anterior.

Era popular anar a les eres, en concret l'era de Canovelles. L'era era un espai enrajolat que es trobava davant d'una ermita i que solia estar rodejat de terreny polsegós i conreus.

Normalment s'anava a aquesta era durant la Pasqua Florida, tot organitzat per l'Aplec de Canovelles; s'hi menjava truita i coca de llardons – quan n'hi havia i qui podia –. Després es feia un ball i sempre tocaven sardanes. És important la presència d'aquesta dansa en aquest tipus d'activitats, ja que les sardanes estaven prohibides durant el franquisme pel fet de ser un símbol de la cultura catalana, i tot i que es tocaven un cop per Festa Major a la Porxada, ballar-les era considerat per algunes persones un motiu de rebel·lió contra el règim de Franco i l'opressió que aquest exercia sobre el poble català.

La indumentària utilitzada per anar al camp era la roba més vella que es tenia. Els peus es cobrien amb espadnyes, i mitjons de llana – en el cas de les noies, es duïen mitjons llargs fins als genolls per evitar rascades a les cames, ja que elles no duïen pantalons i per tant les faldilles deixaven les cames al descobert –. També es duïen jerseis i rebeques fetes, normalment, per la mare o l'àvia.

Tothom recorda aquestes activitats amb molta emotivitat i tendresa, ja que eren molt divertides i es feien amb un gran sentiment d'il·lusió. Eren l'exemple, doncs, de com quelcom tan senzill podia convertir-se en un bri d'aire fresc per a la monotonia diària.

(Totes les fotografies d'aquest apartat són de Gorgui, Arxiu Històric de Granollers.)

INDUMENTÀRIA, ¿QUÈ EM POSO?

(Grup de noietes exemple de la moda de l'època fotografiades per Gorgui. Arxiu Històric de Granollers.)

Una de les característiques de la joventut de qualsevol època és el fet d'ésser portadors d'innovació i capdavanters en el tren del progrés i la novetat.

La indumentària, la manera de vestir i pentinar-se, ha estat sempre un distintiu del jovent. Destacar per arreglar-se d'una manera diferent que sovint no és acceptada per la generació anterior és quelcom comú i usual entre la gent jove. Durant els anys 20, la moda femenina va sobresortir per oblidar les faldilles llargues fins els turmells i embotir-se en vestits que arribaven fins al genoll, amb grans escots i espatlles a l'aire. Aquesta

escandalosa manera de vestir-se es va veure mitigada amb la crisi dels anys 30 i 40, en què tornaren faldilles més llargues i camises botonades fins la gola.

Els anys 50 seguien la línia “recatada” i formal a l’hora de vestir, però s’introduïren algunes innovacions, sobretot en el terreny de la moda femenina.

Una d’aquestes innovacions, característica i símbol d’aquesta dècada, va ser la faldilla al vol amb d’utilització de cancan. Es pretenia ressaltar la cintura amb cinturons de sivella ampla que contrastaven amb les amples faldilles amb molt de moviment, creant doncs l’apreciat efecte de rellotge de sorra. Les faldilles al vol i els cancan es feren tan populars que les revistes destinades al públic femení donaven, per entregues patrons per fer-se un cancan a casa – els de modista eren molt cars ja que requerien molta tela – i faldilles adients per a dur-los. Aquestes faldilles s’emmidonaven per tenir més volum encara, i com a anècdota s’explica que moltes noies no deixaven que els seus nois s’acostessin gaire a l’hora de ballar per no aixafar-los el vestit.

A més, aquest període destaca per l’oblit de la negror dels anys 40 i entraren al mercat fabuloses teles estampades amb una al·legoria de flors, “*topos*” i altres sanefes.

Es posaren de moda els colls de barca, que deixaven veure una mica les espatlles i també s’eixamplaren els escots. Era obligat tenir a l’armari una rebeca per a poder resguardar-se de la brisa traïdora que bufava cap al vespre.

Les nombroses modistes de Granollers havien d'estar al dia de la moda que imperava a Hollywood i a París, que era la més demandada per a les nostres joves. Moltes noies compraven revistes de cinema i demanaven a les seves modistes que els copiessin els vestits de la Monroe o de la Hepburn.

Els cabells es podien dur de diferents maneres: llargs amb bucles que s'aconseguien amb bigudins – o a falta d'aquests, ja que eren molt cars, amb cintes de drap lligades amb força al cabell – o curts amb bucles cap amunt.

Per a ballar era essencial dur sabates de tacó, i tot i que moltes les empraven per al dia a dia, les espadenyes i les sabates planes era el que predominava durant la setmana.

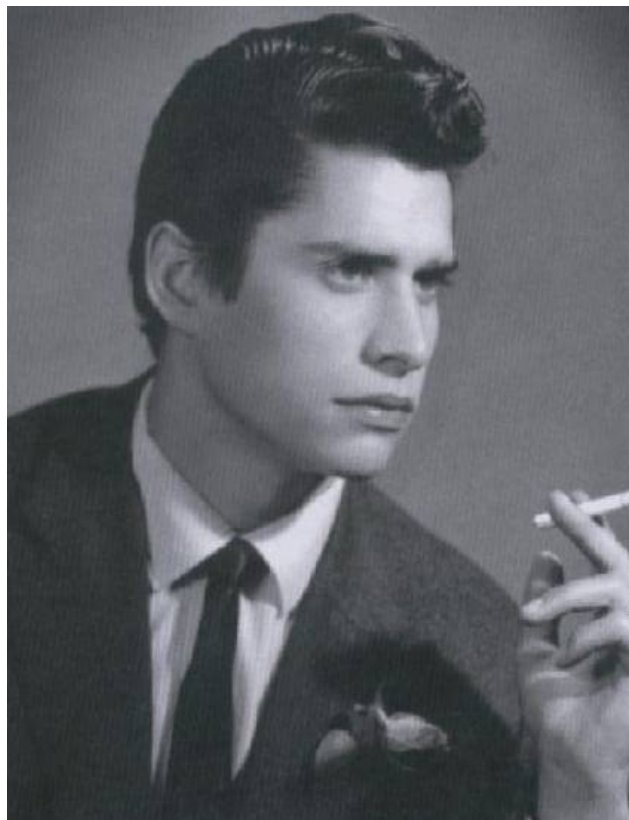
Pel que fa als nois, es mantenien en la línia clàssica dels vestits jaqueta amb americana i corbata per a anar a ballar i pantalons i camises més senzilles per treballar. Va desaparèixer, però l'ús del barret d'ala, molt popular en dècades anteriors, quedant reduït a l'ús d'uns quants. Era símbol de categoria dur un mocador de fil o de seda a la butxaca i s'apreciava els que es podien perfumar.

Els duïen els cabells enrere, pentinats amb tupè o amb una bona clenxa, plens de brillantina.

A l'estiu es va posar de moda anar amb espadenyes blanques al ball. Aquest gust provenia de l'ús que en feien els burgesos estiuejants a Granollers vinguts de Barcelona dels anys 20, 30 i principis dels 40.

En general, aquesta moda més alegre i divertida era el reflex del canvi de la moral espanyola durant els anys 50. S'anava superant poc a poc la crisi i moltes famílies començaren a abandonar el dol per als seus morts de la guerra i la postguerra.

Començaven, doncs, temps més feliços vestits de colors i coberts de brillantina.

(Noi anònim de Granollers exemple de la moda masculina dels anys 50. Fotografiat per Josep Bosch. Imatge extreta de *Records de Granollers*)

3813

Waist 24

Hip 33

35c

Pattern

PRINTED

Simplicity

DETAILS PRINTED ON EACH PATTERN PIECE

PATTERNS CANNOT
BE RETURNED OR
EXCHANGED

Handwritten signature in blue ink.

SIMPLE TO MAKE

(Patrons per a fer faldilles al vol d'una revista americana de 1953.)

CONCLUSIÓ

*“Tot i la misèria, érem joves, i això és quelcom
que no canviaria per a res”*

Filo López Oliver.

La joventut té un gran tresor ple d'esperança, amb un esperit fort i amb l'esma necessària per a lluitar i fer grans coses. Aquestes qualitats eren presents de forma efervescent en la joventut del Granollers dels anys 50, ja que aquesta fou la generació que eixí d'una dècada negra: eren les criatures de la guerra. Foren els que es dibuixaren una rialla i tenyiren l'aire amb un bri de felicitat. És aquí on escau la nostra conclusió: la joventut de llavors va saber divertir-se amb creus, fent furor en les pistes de ball com el Casino, la Pista Rosa i Ca la Sila, donant a llum grans orquestres que han deixat una empremta imborrable en la història musical de la ciutat, estremint les forces per a jugar a esports i convertir els granollerins en campions nombroses vegades, destacant entre la resta del país. Ells aixecaren el teló per al teatre en català i ballaren sardanes en motiu de rebel·lió contra l'opressió. Ells foren els que aprengueren a somriure i a gaudir de la vida amb la senzillesa d'una sortida al camp o d'una simpàtica conversa en un cosidor. Són els del Granollers dels anys 50 els que van saber aprofitar el que la vida, reprimida sota un crit franquista, els oferia; van saber agafar-se al que els podia fer més feliços donant sentit a tot el que els envoltava. Ells foren el batec d'una societat, d'un instant, d'una ciutat:

ells foren els joves del Granollers dels anys 50.

CARTA DE L'AUTOR.

Jo he crescut amb els meus avis, en Cristòbal i la Filomena, que m'entretenien sovint explicant històries de quan ells eren joves. Jo, de nen, havia contemplat nombroses vegades una fotografia on el meu avi i la meva àvia estan asseguts en una muntanya russa i els dos es miren enamorats. La data és 1954. Em parlaven – i em parlen – de la Pista Rosa i de les orquestres. Em parlaven de les passejades amunt i avall, dels nervis d'abans de sortir un diumenge i del que era una joventut sota el règim franquista. Ja sent un nen veia els diumenges dels anys 50 com un paradís. Em pintaven un quadre a la meva imaginació que m'he proposat fer tangible. He volgut fer parlar els racons callats de la meva ciutat per a escoltar de nou les melodies boges de les orquestres.

Indagant per a recercar informació he estat amb continu contacte amb gent gran, gent que fou jove en aquell llavors, que tenia la meva edat en el període que estudio. Em parlen amb emoció i amb tendresa. Em parlen amb nostàlgia i carregats de felicitat de recordar aquells temps, els seus temps, el moment d'esplendor de les seves vides. Em sento orgullós d'haver tingut la sort de poder compartir aquest moment amb ells i elles, i realment, he après un munt. M'enduc una experiència impressionant la qual sóc incapaç de transmetre en paraules. Considero que he anat més enllà fent aquest projecte, de vegades crec que se m'ha escapat de les mans, perquè m'ha trasbalsat, s'ha convertit en una mena d'obsessió que ha abraçat la meva ment i no em deixa en pau. Crec que són els records del lloc on visc que em criden i m'agraeixen que els deixi viure, un cop més. He rigut i he plorat. M'he adonat de la fugacitat de la vida. M'he

adonat del que és estar present a la terra veient les fotografies de gent jove i feliç que ara ja no hi és. Però m'he adonat també que res no és efímer. El vent s'endu els espais, s'endu les mirades i els somriures. S'endu les músiques. El vent, però, no s'endu mai tot allò que és recordat per sempre. Em sento feliç de convertir un trosset del que fou la joventut dels anys 50 a Granollers en quelcom etern. Em sento ple de fer-ho, satisfet. No moriran mai, ni ells, ni elles, ni les músiques ni les pistes ni els partits jugats ni les mirades d'amor intercanviades per primer cop en una sala de cinema. Aquest Granollers segueix viu, viu sota les llambordes dels carrers, i segur que si es para l'orella se senten els riures bojos d'aquelles que ballen sense parar en algun carrer. Jo els sento, els duc dins, els sento i els duc dins, i des d'ara, els hi duré per sempre.

AGRAÏMENTS

“*Oci i Joventut al Granollers dels anys 50*” és creat a partir del granet de sorra de moltes persones que trobo oportú citar en aquest raconet, en motiu d’agraïment per haver fet possible aquest projecte.

Primerament, voldria esmentar a tots aquells homes i dones que foren joves durant els 50 i que m’han explicat la seva història i em reberen amb els braços oberts. Es tracta de **Cristòbal Guirado Femenias, Filomena López Oliver, Candelaria Pérez Tardable, Francesc Garrell i Saló, Montserrat Corbera Palau, Josep Arenas Garrell, Montserrat Doménech Serra i Trinitari Roca Juan.**

Cal nombrar també a **Joan Marín**, treballador del Casino i gran coneixedor de tots els secrets de l’entitat. Ell em proporcionà una valuosíssima informació que no consta en cap llibre escrit fins al moment.

Mariano Fernández García també mereix esser esmentat per l’ajut que em proporcionà amb el seu llibre sobre l’Unió Liberal i el Centre Catòlic.

Així mateix, voldria esmentar a la meva tutora del treball, que amb la seva passió i delicadesa ha contribuït a fer d’aquest projecte un somni tangible.

Per últim dono el meu més profund agraïment **als meus pares**, qui m’han recolzat durant la gestació del projecte, m’han animat i m’han aconsellat.

BIBLIOGRAFIA

- **Fonts Orals:** Cristòbal Guirado Femenias, Filomena López Oliver, Candelaria Pérez Tardable, Francesc Garrell i Saló, Montserrat Corbera Palau, Josep Arenas Garrell, Montserrat Doménech Serra, Trinitari Roca Juan i Joan Marín.

- Mariano Fernández García, *Estudis de Granollers i del Vallès Oriental*. Editat per Ajuntament de Granollers, 1999.

- Manuel Vázquez Montalbán, *Crónica sentimental de España*. Ed. Debolsillo, 2003.

- Revista *Vallès* de 1950, 1953, 1954, 1956 i 1959, cedides per l'Arxiu Històric de Granollers.

- *Granollers i l'esport*, Editat per l'Ajuntament de Granollers al 1992.

- Jaume Sesé i Pepe de Jiménez, *Granollers, la memòria d'un segle (I i IIa part)*.

- Francesc Garrell i Saló, *Balonmanistes d'Onze*, Ed. Revista *Vallès*. 2004.

- *L'orquestra Selecció*, Editat per l'Ajuntament de Granollers al 1995 de la col·lecció *Coneguem Granollers (Vol. 8)*

- *L'esport, Granollers 1913 - 1992*, Editat per l'Ajuntament de Granollers al 1995 de la col·lecció *Coneguem Granollers* (Vol. 6)

- Recull fotogràfic de Josep Bosch, *Records de Granollers*, Editat per l'Ajuntament de Granollers i l'Arxiu Històric Municipal.

- Revista *iHola! Numero Extraordinario 1900-2000, Crónica del siglo XX*.

- Revista *Lecturas, Especial Siglo XX*.

ANNEX

(Postal de 1954 enviada per una noia al seu xicot. Cedida per Filomena López Oliver.)

ENTREVISTES

CRISTOBAL GUIRADO FEMENIAS.

Naixement: 9 de març de 1934.

Escolarització: de 1938 a 1949 (la deixa quan té 15 anys)

Casament: 25 de juliol de 1960.

Treballs en els 1950's: pintor de cotxes, emissora de ràdio, concessió del bar del Front de Joventuts, recepcionista a l'ambulatori. – de petit feia totes les feines que podia per a portar diners a casa –.

Quantes hores laborals feia al dia?

Feia de 10 a 15 hores diàries, diumenges inclosos de tant en tant. En principi l'horari establert era de 8h del matí a 13h del migdia, després disposàvem d'un parell d'hores per dinar i a les 15h tornàvem a treballar fins a les 19h. De totes maneres sempre es feien hores extres, perquè necessitàvem els diners. Després de casar-se es solien canviar els horaris.

Què era el que més us divertia?

El que més ens divertia era anar al cinema, anar al camp a berenar o fer festes a casa d'amics; però sens dubte, la diversió per excel·lència eren els balls.

Expliqui'm això dels balls...

Hi havia tres pistes de ball: La pista Rosa, el Casino i el Club de Ritme (o Ca la Sila). A la Pista Rosa hi anava gent de classe treballadora, era on jo anava! S'havia de pagar per entrar, però només els nois, perquè les noies entraven de franc. Hi havia un petit escenari on es col·locava l'orquestra que solia portar cantants. Aquestes orquestres tocaven tot tipus de música, com mambo, vals, pas doble, tangos, boleros, samba, rock 'n roll, swing...

Recorda alguna cançó en especial que li agradés ballar?

Sí! *Pennsylvania 6-5000* de Glenn Miller.

I amb qui ballàveu?

Mira, la majoria de colles d'amics no eren mixtes, per tant anàvem nois per un cantó i noies per un altres. Quedàvem en un punt del centre, i després baixàvem Carrer Major avall, on ens trobàvem i ens ajuntàvem amb les colles de noies, fins a la Pista Rosa. A l'entrada de la Pista, abans d'entrar, concertàvem els balls amb les diferents noies.

I com funcionava això de concertar els balls?

Nosaltres sabíem que les orquestres tenien un cert ordre per tocar les cançons, així que concertàvem una noia per cançó. Sempre era ell qui concertava el ball amb la noia, però ella podia rebutjar-lo. D'això en dèiem "La Popular Carbassa". Així doncs, memoritzàvem una llista de noies abans d'entrar que anava concorde amb l'ordre de les cançons. No obstant, si dues cançons anaven molt seguides se seguia amb la mateixa parella, i per descomptat, si es tenia promesa s'havia de ballar amb ella si no volies tenir problemes!

Eren molt llargues les sessions de ball?

Començaven a les 18h i acabaven a les 21.00h. Has de pensar que les noies havien d'estar a casa entre les 21h i les 22h...els nois no teníem hora per arribar a casa.

I a aquestes sales de ball es podia consumir alguna cosa?

Sí, es tenia la possibilitat de beure alguna cosa, però no solíem, no teníem diners!

Us vestíeu d'alguna manera especial per anar al ball?

Ui i tant! De vint-i-un botó! Els nois havíem de dur americana, corbata, coll emmidonat i sabates. A més anàvem molt repentins, enrere o amb tupès, que ens fèiem amb brillantina.

A part dels balls...abans ha anomenat el cinema, m'equivoco?

Ui, el cinema també ens agradava molt, era molt popular. Es feia entre setmana, el dimecres i el dijous i també el dissabte i el diumenge. Les sessions eren a les 15h, a les 19h i a les 22h. L'entrada valia 1 pesseta i 30 cèntims. Amb aquesta entrada podies veure dues pel·lícules, el NODO i ocasionalment dibuixos animats. A més a més, quan entraves i inclòs dintre del preu de l'entrada se't donaven dos programes on s'anunciava la programació de la setmana vinent.

Hi havia molts cinemes a Granollers?

Bé, en teníem uns quants: el Majèstic, que estava a la Plaça Perpinyà, el Radical, que estava al Carrer Sants i el Mundial al Carrer Príncep de Viana, prop de la Plaça de la Corona. A part d'aquestes sales, també teníem el que anomenàvem "Cinema de Doctrina". Aquest cinema consistia que havies d'anar a doctrina, que era un ensenyament per a resar, i acabada la classe se't donava un tiquet per anar al Cinema Doctrina, que estava als Pares Franciscans, a la Plaça de la Muntanya.

Quin estil de pel·lícules triomfava a l'època?

Les que més agradaven eren les del oest, els musicals i les bèl·liques. Totes aquestes eren americanes, eren les millors, tot i que també en veiem moltes d'espanyoles.

Algún actor o actriu en especial?

A mi m'agradava molt com treballaven en Gary Cooper i en Clark Gable.

S'havien col·lat algun cop?

Mare de Déu i tant! Ens ficàvem a les balconades de dalt de tot, al galliner, perquè el porter no ens veiés!

Ara voldria que em parlés d'altres tipus de diversions...què tal eren les festes a casa d'amics?

Els populars "guateques"...Era realment divertit. Cadascú duia alguna cosa per a beure, com "Trinaranjus", gasosa, sifó, cervesa...i alguna cosa per picar, com xufles, petits entrepans o cacauets. Enretiràvem els mobles del menjador i damunt de la taula i col·locàvem una gramola. Al voltant de l'habitació s'hi asseien les mares que ens miraven ballar.

I quan fèieu aquestes festes?

Normalment les fèiem en temps de Quaresma, i d'amagat perquè l'església no les permetia. Durant la Quaresma no es podia ballar ni divertir-se. El cinema que es feia era religiós i tampoc es podia cosir ni menjar carn el divendres i el dijous sant. Teníem aquesta dita: "*Si s'escombria el divendres sant, surten formigues*". Les festes a casa dels amics duraven un parell d'hores i després se sortia a passejar.

Les festes religioses, les celebraven molt?

La veritat és que tenien molt més pes que ara...Durant la Setmana Santa, es feien moltes processons, per exemple. De totes maneres això era l'única diversió que teníem, les processons, ja que es deixava de fer cinema i les sales de ball es tancaven. Jo hi tocava el tambor, vestit d'armat (de romà). Assajàvem uns quants dies abans que comences Setmana Santa al pati de l'Escola Pia. Els vestits de romà ens els proporcionava l'església.

I què me'n diu del Nadal?

Bé, per Nadal es tenia la tradició d'anar a veure pessebres a les cases particulars ja que els exposaven.

Cap a finals dels anys cinquanta van començar les cavalcades de reis, les quals estaven subvencionades per l'ajuntament. En aquells temps, el Rei Negre estava pintat.

Feien Festa Major?

Bé, es feia un abonament de 50 pessetes per a la Pista Rosa. Hi havia moltes activitats a les Festa Major.

Al principi també m'ha comentat alguna cosa de les excursions al camp...

Fèiem moltes excursions al camp. Anàvem colles de amics i amigues amb entrepans i begudes a la Font del Cargol, la del Ràdium o la de Can Carrancà. Ens asseiem a la fresca i ens explicàvem acudits, historietes...

Llavors, també hi anàvem per Pascua Florida. Amb l'aplec de Canovelles s'anava a menjar truita a una font i després es feia un ball a l'era.

Quina roba duien per anar al camp?

Roba vella, espadenyas...

Celebraven el Carnestoltes?

Sí! De totes maneres era una mica diferent d'ara, perquè el franquisme imposava certes normes sobre aquesta celebració. No era permès dur la cara tapada, per tant no podies dur ni antifàços ni màscares. Ens vestíem amb roba vella i miràvem d'improvisar disfresses.

Es feia un ball de Carnaval i es feien concursos de disfresses, les més populars eren les de pirata, de mosqueter i de *Cantinflas* (Un cop un noi que anava disfressat de Cantinflas va guanyar el primer premi).

El règim franquista els proposava alguna manera de divertir-se?

Bé, hi havia el Front de Joventuts, amb el qual es feien campaments d'estiu i que per formar-hi part, s'havia de formar part de la Falange. És curiós, perquè hi havia molta gent contraria al règim que igualment es feia adepte a la Falange per tal de poder gaudir de les activitats del Front de Joventuts.

A Granollers hi havia el local de la Falange allà on ara hi ha el Museu. En aquell local hi havia un bar on també s'hi feien reunions i classes de política. L'uniforme era camisa blava, pantalons grisos i boina vermella. Les noies anaven vestides igual però amb faldilla.

Vostè treballava a l' emissora de ràdio, oi?

Sí, Radio de Granollers, Emisora del Frente de Juventudes....només posàvem música i propaganda i no era emissió continua sinó que només emetíem els diumenges.

Teníem una secció que es deia "Discos Dedicados", on es feia un llistat de discs, la gent anava a la emissora i per el preu d'un duro, es feia una dedicatòria que després es retransmetia. La dedicatòria era a gust del destinatari, però solia tenir una estructura semblant:

"Dedicado a Maria, de su novio con cariño"

Recordo que el disc més popular era "Siboney". L'emissora estava damunt la Pista Rosa.

FILOMENA LÓPEZ OLIVER

Naixement: 23-9-1937

Casament: 25 – 7 – 1960

Escolarització: 1943 a 1950 (la deixa amb 13 anys per anar a treballar).

Treballs durant els 50's: servir en una casa netejant, Fàbrica de Filatura Can Codina

Quantes hores laborals feia al dia?

Jo treballava de 8.00h a 12.20h i de 14h a 19h, més hores extres (de 5h a 8h i de 19h a 22h).

Quan cobrava?

Quan vaig començar a treballar a Can Codina cobrava 200 pessetes setmanals, i després vaig cobrar-ne més de 200 que era bastant.

La seva colla d'amics era mixta?

No, érem només noies, però gairebé tothom es coneixia, sortíem sovint colles de nois i colles de noies junts. Jo m'avenia molt amb 4 o 5 noies especialment.

Què era el que més els divertia?

Ui! Tot! Quan un és jove tot li diverteix...de totes maneres a mi m'agradava molt cosir, i per descomptat tothom esperava el diumenge per anar a ballar.

Cosir?

A mi cosir m'agradava perquè després em sentia més gratificada. Jo cosia roba blanca, que era la més delicada. Al cosidor hi havia noies amb les que passava una molt bona estona....rèiem una barbaritat, xerràvem, explicàvem acudits i presumíem dels nostres nois!

Apa! I recorda alguna historieta d'aquestes del cosidor?

Recordo que una de les meves companyes es va fer monja a causa d'un desengany amorós...amb allò vam tenir tema per a dies!

Bé, diu que tothom esperava el diumenge per anar a ballar...que me'n diu dels balls?

Jo anava a la Pista Rosa, que estava al Carrer Nou.

I com us vestíeu les noies per anar als balls?

Uh! Les millor gales! Teníem vestits especials per als diumenges que compràvem per la berbena de Sant Joan o per la Festa Major i els fèiem durar tot l'any. La moda de llavors eren faldilles amb moltíssim vol, emmidonades i a més a més hi posàvem un cancan a sota per a donar-hi volum. Tot això portava estona de preparar així que començàvem després de dinar. També utilitzàvem passa-cintes, unes cintes de colors que es col·locaven a les solapes dels vestits o a les vores de les faldilles i que es podien canviar segons l'estampat del vestit, així sempre anàvem combinades. Els cabells també els cuidàvem molt...es duien bucles i tirabuixons, i per aconseguir-ho ens posàvem bigudins. Si no teníem bigudins - perquè eren cars - ens posàvem cintes fetes amb draps lligades al cabell durant el matí i així a la tarda aconseguíem l'efecte bucle que tant estava de moda. Les sabates sempre eren de taló per sortir.

Quines músiques els agradava ballar als balls?

A mi m'agradaven els boleros, els lents...

Alguna cançó en especial?

Siboney.

Com hi anaven al ball? Soles o es trobaven amb algú al carrer?

Si s'estava promès el noi podia anar a casa teva a buscar-te, però si encara no estaves promès, et trobaves amb el xicot i amb les amigues a la Carretera. Elles es col·locaven de manera que el teu enamorat es pogués posar al teu costat.

I diu que totes les mares hi anaven?

No! Totes no! Del grup hi anaven un parell i sempre s'anaven canviant. La Pista Rosa era un antic teatre per tant, tenia balconades, patí de butaques i escenari. Les butaques s'enretiraven i allò es convertia en pista de ball, a les balconades s'hi posaven les mares i entre elles xerraven i feien la seva gresca, i era a l'escenari on es col·locava l'orquestra i els cantants. Era preciós.

I l'orquestra era sempre la mateixa?

No, anaven canviant...una setmana en venia una, una setmana en venia una altre....de vegades venien orquestres d'altres pobles, en recordo alguna de Vic. Un detall que recordo és que quan els musics ja estaven cansats, un d'ells donava un cop de colze al seu company i així decidien que la música s'havia acabat.

I què tal les festes populars...la Festa Major, per exemple. Què me n'explica?

La Festa Major se celebrava a finals d'agost. Es posava una fira al parc, que llavors estava situat a l'actual Plaça Berenguer. De fet, va ser durant la dècada dels anys 50 que van col·locar el Parc Torres Vil·là damunt d'un antic cementiri. En aquesta fira hi havia rodes, muntanyes russes, parades de pomes de caramel i lllaminadures, carbó de sucre...a més a més hi havia música.

I els famosos envelats de festa major?

Ui i tant! A la Plaça dels Porcs i a la Plaça del Lledoner en col·locaven. Eren una autèntica bogeria, es ballava sense parar. A tot el voltant de l'envelat es col·locaven una mena de grades amb cadires on s'asseia la gent. També es disposaven unes balconades més confortables per a les famílies riques. Es podia prendre alguna cosa, hi havia "botons" que venien refrescos i lllaminadures mentre durava la festa, com si fos un circ.

L'entrada per a les noies era gratuïta, però els homes havien de pagar. Et podies fer soci de l'envelat i llavors podies entrar amb la família sencera a les balconades – però era molt car. –

Quins balls s'hi feien?

El ball de rams, que s'anunciava amb una trompeta. Els nois havien d'anar a un taulell que hi havia disposat a consciència i comprar-li un ram a la noia. De totes maneres hi havia molts nois que quan s'ensumaven el ball de rams s'escapolien i tornaven després. També fèiem el ball del fanalet, que consistia en subjectar un fanalet amb forma de flor encès a les mans mentre es ballava un vals. La imatge era molt bonica, i a més era molt divertit, perquè guanyava la parella que aguantava tot el vals amb el fanalet encès. Els guanyador s'enduien una toia, que era un regal senzillet.

Celebraven revetlles ?

Sí, en celebràvem tres: la de St Joan, la de St. Jaume i la de St. Pere. A les tres s'hi feia el mateix però la de Sant Joan era la més sonada de les tres. Es ballava, perquè sempre hi venia alguna orquestra petitona, o bé posàvem un *organillo*. Cada barri organitzava el seu, així doncs cada barri tenia el seu *organillo*, que es col·locava en mig del carrer, i au, tothom a ballar. Entre tots els joves anàvem a buscar, uns dies abans, trastos vells a les cases així com fustes i llenyes fèiem una foguera en alguna plaça. Les berbenes ens agradaven perquè menjàvem millor....encara que hi havia misèria, mai faltava la coca, una mica de xampany i per descomptat, algun petard.

Vostè em sabia explicar què era un Sant de Barri?

Era una cosa preciosa. Els veïns de cada carrer o barri organitzaven una quota especial per al Sant de Barri...la gent treia els diners de sota les pedres per a aquesta quota tot i la pobresa. Durant aquestes festes tothom es convidava, les portes de les cases eren obertes, les cadires es treien fora als carrers que estaven molt decorats. Tothom feia petar la xerrada. Es vivia un autèntic ambient d'amistat i complicitat tot i la misèria. De vegades es llogaven orquestres però normalment es posaven organillos...un dels més populars de la ciutat es col·locava al Carrer Corró, davant la Capella de Sants Metges, i també n'hi havia un al Carrer Barcelona. El que més trobo a faltar dels Sants de Barri era l'ambient de solidaritat que es vivia entre la gent, ho trobo molt a faltar.

Com a jove, com l'afectava el franquisme?

Bé, jo només era un nadó quan em van matar el pare a la guerra. Vaig créixer essent una "roja". Jo la falta de llibertat la sentia, un sentiment d'opressió. Fèiem el que havíem de fer per por, hi havia molta por.

Per a nosaltres els joves hi havia els Serveis Socials, els quals eren cosidors, tallers, lloc on planxar...tot provenia del franquisme destinat a nosaltres les noies. Si hi entraves, tenies alguns avantatges, com per exemple podies accedir a certes activitats. De totes maneres, i tot i que era gratuït, no tothom hi podia entrar, perquè hi havia moltes preferències.

Què me'n diu de la lectura?

No llegíem gaire , però si ho fèiem, llegíem novel·les roses de Corín Tellado, les quals també es retransmetien per la ràdio.

També llegíem TBO.

I vostè, com a jove, quines aspiracions tenia?

Tot i que era present el sentiment de voler casar-se, treballar i tenir una casa, no era per a mi una gran obsessió. Les noies de llavors ho vèiem com quelcom bonic, però jo crec que no crèiem que fos indispensable.

Les noies de llavors podien fumar i beure?

Era modern però estava mal vist, tot i que en ocasions com casaments estava permès i donaven un puro als homes i un cigar a les senyoretetes.

Per acabar, em podria dir quin eren els seus ídols i una cançó?

Els meus ídols, la Susan Hayward i el Paul Newman....eren fantàstics. Cançó...m'encantava Siboney i Camino Verde.

CANDELARIA PEREZ TARDABLE

Naixement: 1 setembre 1931

Casament: 1955 (als 18 anys) amb Jose Luís García Irazu.

Escolarització: es va interrompre amb la Guerra Civil Espanyola (1936-1939)

Professions durant 1950's: fàbrica tèxtil de Can Codina, Can Balet i Can Siquet.

Amb Horari laboral de 8.00h a 13.00 i de 14h a 19h amb hores extres de dilluns a dissabte al matí. Va deixar de treballar quan va tenir una criatura.

A causa d'una lesió provocada durant el bombardeig de Granollers de l'any 1938, cobrava menys.

Quantes hores laborals diàries feia?

Feia un horari de 8.00h a 13.00h i de 14h a 19h més hores extres, de dilluns a dissabte al matí. Vaig deixar de treballar quan vaig tenir una criatura, i cal tenir en compte que jo cobrava menys per tenir una lesió ocular a causa del bombardeig de Granollers del any 1938.

Quines eren les seves aspiracions?

Jo volia ser ballarina clàssica, o infermera, o tenir cotxe i poder conduir. Però no podia fer cap de les tres coses, perquè no tenia diners. Un altre somni era tenir una casa. No tenia, però, un especial interès per casar-me.

La colla amb la que anaven, era mixta?

No, anàvem noies per un cantó i nois per un altre, però sovint ens ajuntàvem.

I on anaven?

Nosaltres anàvem a la Pista Rosa, al Cortijo i al cinema. el Cortijo, però, no ens agradava massa, perquè hi anava el que nosaltres en dèiem "gent quiero y no

puedo". Eren treballadors, els que hi anaven, com els de la Pista Rosa, però es donaven uns aires que no ens feien gaire el pes.

Les noies no pagaven entrada, m'equivoco?

No, no pagàvem entrada, però s'havia de comprar una xapa els diners de la qual es destinaven al Auxili Social. Era obligatori comprar-la, només valien uns cèntims, però nosaltres ja anàvem apurades de diners, així que en el grup que érem, en compràvem un parell i entràvem, mentre les que no tenien xapa s'esperaven a fora. Com que la Pista Rosa estava envoltada per reixes, ens passàvem la xapa, i així entràvem totes pagant només per dues.

Quines músiques li agradava ballar?

El vals, el pas doble, el boogie woogie, el fox i els lents...m'agradaven en especial les orquestres que duien vocalistes....recordo a José Guardiola i a Ramon Calduch.

Imagino que sempre es ballava amb una parella del sexe oposat!

Normalment sí, tot i que els nois s'arrambaven molt! Què n'hi havia de llestos! Com que dúiem rebeques, que estaven de moda, ens passaven la mà per sota de la rebeca, per l'esquena, i ens tocaven un pit. Més d'un s'havia endut una clatellada! Era molt maco, però que si un noi volia ballar amb tu, des de les balconades, et feia un símbol amb el dit índex fent voltes al aire. Això era una invitació per ballar. Després baixaven a la pista i comprovaven si eren rebutjats o no.

I prenién alguna cosa?

No teníem diners! Bevíem de les fonts públiques.

I què me'n diu del cinema?

Ui! del que més me'n recordo del cinema és que els nois aprofitaven per seure al nostre costat i ficar-nos mà! Nosaltres els pegàvem, i les files del darrere se'n en reien! Però no creguis, que hi havia noies molt lleugeres de cascos i deixaven tocar!

I vostè em podria dir alguna cosa sobre el sants de barri?

Els del meu barri (Sants Metges) es feien al setembre. Pagàvem una quota mensual, en trèiem els diners de sota les pedres, si feia falta! Durant les festes es donava coca, vi dolç i es ballaven sardanes i balls de rams amb una orquestra o amb un organillo...tot pagat amb els diners de la quota. A les criatures se'ls donava xocolata i les veïnes treien les cadires al carrer. Hi havia un vals que deia així "Ai Mari dos, ai Maria que ets tan bufona..." quan el tocaven, volia dir que la festa havia acabat.

Què bonic, sembla de pel·lícula. I que bonic que encara es fessin servir organillos!

Ostres, doncs d'organillos en passaven pel carrer gairebé cada diumenge, i ballava tothom.

Li agradava molt ballar?

Uf! I de quina manera! De fet jo formava part de l'Esbart Dansaire! Per aquell llavors el duia el Senyor Pujol, que també s'encarregava de fer la obra dels **Pastorets** cada any. L'Esbart es deia La Vallesana de Granollers, i havíem anat a concursos i tot, amb tren!

I eren molts?

7 o 8 nois i noies. Era gratuït, excepte el desplaçament.

Anaven uniformats?

Sí, dúiem una brusa blanca, una faldilla vermella i un faixí negre.

I quan assajàveu?

Un cop per setmana normalment, però si teníem concursos assajàvem més.

I que m'explica dels envelats?

Els senyors Ganigues éren els amos dels envelats. Un envelat era símbol de festa major als pobles. Es posaven cadires i balconades, que es venien a les famílies riques. Era molt bonic, ens agradava molt.

Els agradaven les festes majors?

Molt! A més, has de tenir en compte que una festa major significava un vestit nou i unes sabates i espadenyes noves. M'encantava, ho esperava tot l'any, estrenar alguna cosa nova, era fantàstic. A més es feien obres de teatre, com Terra Baixa, cine i molts balls.

Llegien?

Sí. Jo llegia novel·les policíiques i bel·líiques, de Roberto Alcázar i Pedrín. També m'agradaven els contes de fades, com la Caputxeta vermella.

I escoltaven la ràdio?

Cada diumenge a la nit feien Radioteatro: retransmetien obres de teatre, quedàvem amb les amigues i ho escoltàvem juntes.

I què me'n diu de la Setmana Santa?

Era l'excusa perfecte per sortir i veure els nois. Recorriem TOTES les processons per tal de veure els nois. Era un aparador!!!

Parli'm una mica de l'Ascensió...

Es feien moltes coses, també, com balls, curses de toros...es donaven caramels als joves i posaven una fira al parc. Recordo que ens enganxàvem al final dels cavallets elèctrics, per no haver de pagar!

Abans m'ha comentat com n'era d'especial per a vostè el vestit de Festa Major. Parli'm una mica sobre la indumentària de llavors.

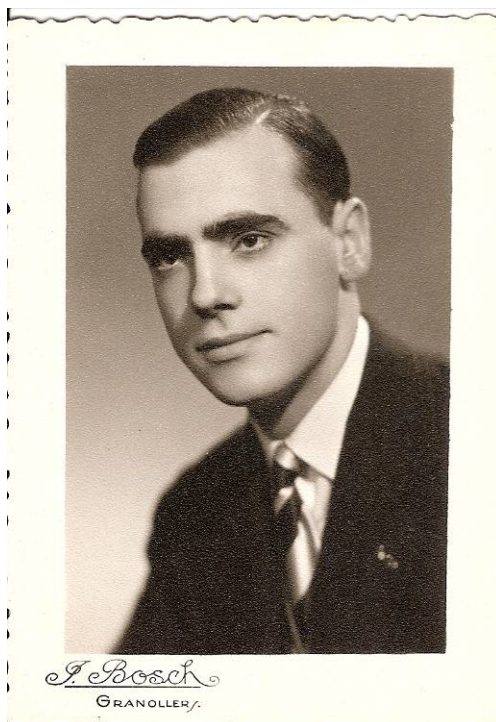
Bé, jo duia roba de segona mà que m'arreglava. Ma mare i jo, però, teníem mans d'or per a cosir i havíem arribat a fer autèntiques obres d'art. Quan aconseguia diners per a un vestit, duia a la modista una revista de cinema i li deia que em copiés els vestits de les estrelles de cine. M'encantava com vestia Marilyn Monroe, i de fet, tenia vestits calcats als d'ella. M'agradaven les faldilles de tub llargues, però també els can cans. Els cabells els duia amb bucles.

I per acabar, com sentia vostè el franquisme?

El que més notava era la falta d'aliment, però en aquells moments tampoc em sentia realment oprimida. Va ser després, un cop mort Franco, que em vaig adonar del que havíem patit. El que sempre he considerat és que els Guàrdia Civils eren extremadament cruels.

FRANCESC GARRELL I SALÓ**NAIXEMENT:** 26 de maig 1933**Escolarització:** sí, i va estudiar comerç i comptabilitat a Mataró.**CASAMENT:** 1958**PROFESSIONS 50's:** Al negoci familiar, una ferreteria (Can Garrell).**Quines eren les seves aspiracions?**

Jo volia formar una família i sobretot aprendre el negoci familiar.

Vostè com va viure el franquisme?

La veritat és que jo no eragaire aficionat a la política, tenia altres coses al cap.

Entre colles de joves i havia diferències degut a la política? Discriminacions?

La veritat és que no, però se solien agrupar la gent adepte al règim per un cantó i els "rojos" per un altre.

Quina era la manera de divertir-se que més li agradava?

A mi m'agradava molt fer esport, jo estava a la Penya Olímpica. Aquesta penya organitzava competicions esportives, i es feien campionats amb altres penyes, com la Penya Corito, la Fanal, els Bohemios... en fèiem de futbol, de pin pon i de handbol entre d'altres. Aquestes penyes estaven formades per nois i noies. Els nois jugaven i les noies feien d'espectadores.

El handbol va tenir molt de reso a Granollers, no és cert?

Sí, era important. El handbol d'onze, que és una categoria del handbol on es juga als camps de futbol, va començar ja l'any 1944. Jo hi vaig estar molt vinculat, de fet en vaig arribar a ser el director l'any 1951.

Què me'n diu de la religió? Com a joves, n'estaven molt vinculats?

Bé, a casa, la religió es feia perquè era el que tocava, però no teníem una gran devoció, i personalment, la tenia un xic descuidada, feia el just: Nadal i Pasqua. Recordo les festes religioses, com Sant Esteve, Sant Josep, la Puríssima...eren festes que quedaven bastant familiars, però se sortia amb els amics igual.

Anàvem sempre a les processons, però més que per la devoció, per l'ambient que hi havia.

Recordo un cop van portar a la Mare de Déu de Fatima, i mentre va estar aquí a Granollers, es van fer exercicis espirituals que eren coordinats per monges vingudes del País Basc. Es feien pregàries i es va passejar a la Mare de Déu per tots els carrers que estaven extremadament decorats. Va ser molt bonic.

Llegien?

No, no gaire .

Viatjaven?

Jo sí, vaig viatjar bastant durant els anys cinquanta, per diverses raons. Una de les raons era que a causa de la botiga feien viatges de caire comercial a l'estranger. També es feien viatges per Espanya amb la Penya Olímpica, a més de les Romeries, que al cap i a la fi, eren petits viatges ja que passàvem a Montserrat uns quants dies.

Expliqui'm això de les romeries!

Es feien unes excursions a Montserrat que van començar l'any 1939 en agraïment de que hagués acabat la Guerra Civil. Es posava un tren especial per anar cap a Montserrat, i allà es feia el viacrucis i el rosari. Durant el viatge la gent xerrava, era un ambient de convivència. Les famílies i amics llogaven cel·les allà, i tots duien menjars, diferents, i els compartien. Als vespres es feien vetllades on es feien petites representacions teatrals i s'explicaven acudits. A cada casa es feia una guardiola per a fer aquest viatge.

Recorda alguna activitat en especial que es fes en festes de l'Ascensió o de la Festa Major?

Recordo les carreres de velomotors, que passava per davant de la Farmàcia Arimany – Carrer Major -. Hi havia gent realment molt aficionada, i els participants anaven sempre molt ben equipats. Se solia fer el dijous d'Ascensió. També recordo que alguna vegada s'havia posat una plaça de toros. Aquesta plaça un cop es va desmuntar i hi va haver un mort i tot!

Per acabar, com definiria la seva joventut?

La meva joventut va ser plena d'amics per la meva implicació amb la ciutat. La recordo com una joventut molt activa.

MONTSERRAT CORBERA PALAU

Naixement: 25 de novembre de 1935.

Escolarització: va estudiar comerç i comptabilitat.

Casament: 1958.

Professions: des de 1947 de dependenta a Can Riera i a Can Bassa (una botiga de llenceria de "luxe") i a Can Baldufes. Treballava i estudiava a la vegada.

Quines eren les seves aspiracions?

Aprendre a cosir i dur una casa, igual que totes les noies del meu entorn.

Feia el servei social a la falange per poder sortir a l' estranger.

Quina era la seva vinculació amb l'església?

A casa meva eren extremadament religiosos. La meva mare anava a missa cada matí a les 7h. Érem 10 germans. A mi em tenien molt reprimida, no em deixaven anar a ballar no sortir massa. Per mi ballar sardanes era una mena de rebel·lió. De vegades havia mentit dient que anava a ballar sardanes i me n'anava a alguna festa que organitzava alguna penya.

Les penyes esportives?

Sí, jo estava vinculada amb la penya Olímpica. Ells jugaven i nosaltres, les noies solíem fer d'espectadores. Després ens reuníem tots i xerràvem. Hi havia molt d'ambient, era ideal per a conèixer altres noies, i per descomptat nois! Normalment acabaven sorgint motes historietes amoroses d'aquestes penyes.

Com vivia el franquisme?

A casa eren extremadament franquistes, ells creien que Franco era el que havia tret Espanya de la misèria. El meu pare sempre deia que quan Franco morís ja es podia morir ell també. Ell estava molt vinculat a la política, treballava a l'ajuntament. Els meus germans, però, eren universitaris...ells tenien la ment més oberta, i per això a casa es creaven disputes de tant en quant. Jo personalment no m'ho plantejava massa. Vivíem bé i això era suficient.

Quina era la seva manera preferida per divertir-se?

L'esbart dansaire i les caramelles.

L'esbart el portava el senyor Sala. Fèiem teatre, principalment ballets. Recordo que els assajos eren curiosos, perquè com que no teníem tocadiscs, les coreografies les fèiem mentre el senyor Sala xiulava. A les representacions, però, venia una petita orquestra...haviem fet els Pastorets, i la Ventafocs, en català, la qual va tenir un gran èxit i es representà al Majestic i al Casino.

No podien fer teatre nois i noies junts, i jo sempre feia de noi. Actuàvem molts cops en un teatre que està al costat del Casino.

També anàvem al Centre Catòlic, on es feien balls, xocolatades i pin pon.

Amb la Penya Olímpica es feien balls als salons de l'Europa, de gala, on s'obrien totes les finestres perquè entrés l'aire i amb totes les aranyes de vidre enceses. L'ostentació era tal, que vam ser molt criticats per fer-ho!

De vegades anàvem al cinema, els enamorats es posaven al darrere.

Llegien?

Llegir era perdre el temps...hi havia massa feina!

I ràdio?

L'escoltàvem mentre treballàvem. Feien serials molt bons. A casa l'escoltàvem les noies al vespre mentre cosíem.

Quina era la seva relació amb els pares?

Respecte, molt de respecte. Els diners que jo guanyava els feia servir per fer-me la roba. Fer-se la ajovà treia moltíssim temps que haguéssim pogut fer servir per fer altres coses més profitoses.

Viatjava?

L'any 1953 vaig anar a Alemanya per qüestions comercials. Aquestes viatges ens permetien obrir-nos al món.

Com definiria la seva joventut?

Mira, si posem en una balança la nostra època i la vostra, considero que la nostra va ser més feliç i menys complicada-. La nostra joventut va ser, sens cap dubte, més dòcil que la vostra. Tot era molt més senzill.

Vaig ser molt feliç.

JOSEP ARENAS GARRELL

Naixement: 1934.

Casament: 1962.

Escolarització: des de 1940 fins 1953.

Treballs durant els 50's: Impressor i músic d'orquestra.

Com li agradava divertir-se?

A mi m'agradava molt fer de músic. Vaig treballar en diferents orquestres, i a més a més em donava un sou a part del que guanyava a la feina.

Oh! I quan va començar a fer de músic?

Amb 8 anys vaig començar a estudiar música. Jo tocava el violí, el trombó i el fiscorn. El trombó és el que tocava a les orquestres, el fiscorn el tocava a les sardanes.

A quina orquestra va treballar vostè?

La que tenia més renom era la Selecció. Aquesta era considerada una orquestra de molta categoria, tenia un èxit espectacular, va ser considerada de les millors d'Espanya del moment, i era de Granollers! Havíem recorregut tot Catalunya, Saragossa... tots els músics teníem una altra feina i per això només podíem fer gires per Espanya, però de no haver estat així, joestic segur que si haguéssim sortit a l'estranger, haguéssim triomfat!

I on més va tocar?

A l'Emili, vaig tocar a la banda militar de música, i també vaig tocar amb l'orquestra Layetana, que es tocaven sardanes.

I on tocaven?

Tocàvem als balls de diumenge, a envelats de Festa Major, berbenes...també es tocava en festes religioses i als envelats. Aquests, els envelats eren sinònim de molta alegria, hi venien artistes de renom com Conrado San Martín.

I quina música tocàveu?

Tocàvem la música que estava de moda al moment, com ara pasdoble, vals, jazz, twist, rock and roll, swing, fox trot...la Selecció era l viu retrat de l'orquestra de Glenn Miller, l'americana. Era fantàstic. També tocàvem peces de Duke Ellington. Aquí a Granollers treballàvem sobretot a la Pista Rosa, el Casino i Ca la Sila (Jazz Club), i cada lloc tenia unes preferències musicals diferents. Per exemple, al casino imperava el swing i el fox trot...més del tipus saló...a la Pista Rosa el rock and roll, els boleros, el swing...i a Ca la Sila el més esbojarrat, era tot jazz, rock and roll, swing...

On assajaven?

Assajàvem els divendres al vespre a la Pista Rosa de manera gratuïta, no havíem de pagar res per ocupar la sala, ja que la pista la duia el senyor Jimeno, que era fan nostre i per això en deixava assajar allà.

Recorda els noms dels seus companys de la Selecció?

I tant! Tots!

Bateria: Josep Maria Ruera.

Trompetes: Josep Riera, Josep Doménech, Salvador Borràs, Ventura García, Amador Molins.

Trombons: Josep Mutet, Josep Mauri, Àngel Guinyoles, Josep Arenes, Miquel Farín, Jaume Giró.

Violí: Feliu Sala, Josep Arenes, Ferran Alemany, Font, Mas.

Saxo: Amador Garrell, Jordi Brugués, Lluís Pey, Enric Pey, Victor Pey, Antoni Brugués, Cerezo, Molins.

I hi havia algun cantant?

A la selecció el cantant era en Bonaventura García! Aquest home era tot un geni! Un geni! Imitava al Louis Amstrong! Era molt divertit, perquè cantava en

anglès per fonètica...ell no en sabia d'anglès, tan sols imitava el que sentia en els discos!

I a part d'aquest anglès inventat, es cantava en català o només en castellà?

De vegades es cantava en català, sí.

I em pot parlar d'altres orquestres?

I tant. Hi havia l'orquestra Iberia, que també era molt popular, i molt bona! Eren 11 membres. Tenien un cantant boníssim que es deia Miquel Campàs.

Després també hi havia la Playel, que va durar uns 7 o 8 anys, no més...era una orquestra de cambra.

Veig que el jazz tenia un paper important a Granollers... em pot explicar la relació de la ciutat amb aquest estil de música?

Mira, hi havia un conjunt d'homes que van formar un grup de jazz durant els anys 40. Eren Amador Garrell, Ventura García, Riera, Doménech i Vicenç Vacca. Aquest últim, el Vacca, era quelcom fora de sèrie, era un virtuós, un geni....no se'm acuden paraules suficients per descriure'l. Gairebé no havia estudiat música, era increïblement excel·lent amb la guitarra....se'm posen els pèls de punta només pensar-hi, i també era un virtuós de l'acordió i del flabiol. Ell, ell era l'autèntic esperit del jazz, era un autèntic músic de jazz.

Bé, doncs ells van començar fent concerts improvisats al Casino, es reunien allà i començaven a tocar, i s'anaven animant. Era una autèntica passada, no t'ho pots arribar a imaginar.

Després es va formar el Hot Club. Era un club de jazz que als anys 50 va derivar amb Ca la Sila. El Hot Club tenia com a president a Esteve Colomer, que era un gran aficionat al jazz.

Crec que vostè també em podria dir alguna cosa sobre futbol...m'equivoco?

Ui no vas errat! El futbol i jo sempre hem anat agafats de la mà. Jo tenia dues passions: el futbol i l'orquestra, i a casa em van fer triar. Em vaig quedar amb l'orquestra, però recordo molt bé la situació del futbol al Granollers dels 50...hi havia l'equip infantil, el juvenil i el 1r equip. No teníem ni un duro, teníem un material que feia pena, però tot i així ens venia a veure molta gent, fins i tot venien autocars de fora i tot!

Es va fer un Club que oferia classes gratuïtes....i al ser gratuïtes vam tenir molts alumnes, masses....Nosaltres, el Club, posàvem els uniformes, i l'ajuntament pagava el material. De totes maneres hi havia alguns finançadors com ara "Conserves Puig" o "Sabons Camp". Encara que com a entitat érem bastant pobres, de vegades convidàvem els nens a berenar.

Per acabar, com definiria la seva joventut?

La meva joventut va ser bastant difícil, era la postguerra i per tant els joves ens havíem d'estar de moltes coses. Amb el franquisme jo tenia un sentiment de repressió i de por.

MONTSERRAT DOMÉNECH SERRA

destaca per ser freqüent de Ca la Sila.

Naixement: 1941.

Estudis: Comerç.

Treballs durant els anys 50: secretària, fàbriques tèxtils.

Casament: 1962.

Quina era la seva manera preferida de divertir-se?

A mi m'encantava anar a ballar. Adorava la festa!

On anava?

A Ca la Sila! A mi m'encantava el jazz, i Ca la Sila era la casa del jazz! A més, s'hi feien grans festes allà.

Em podria descriure la sala?

I tant! S'entrava per un cafè annexionat que feia cantonada. A dins hi havia tres fileres de taules. La sala era rodona, però molt bufona, amb molta llum que venia d'uns focus molt potents. Era plena d'unes columnates que li donaven aire de cortijo andalús, i així el coneixem com popularment, com el Cortijo. Al escenari hi havia un cartell que posava "Club de Ritme". L'orquestra es col·locava al centre de l'escenari.

Hi feien algun tipus de festivitats en especial allà?

Recordo els carnestoltes. Eres fantàstics, la gent es disfressava i es feien concursos de disfresses amb premis simbòlics. Això ho organitzava Josep Garrell Soto, molt influent dins l'ambient cultural de la ciutat.

També recordo les festes dedicades als gremis. Hi havia una festa per gremi, i així la festa dels xofers, la dels paletes...

Com definiria la seva joventut?

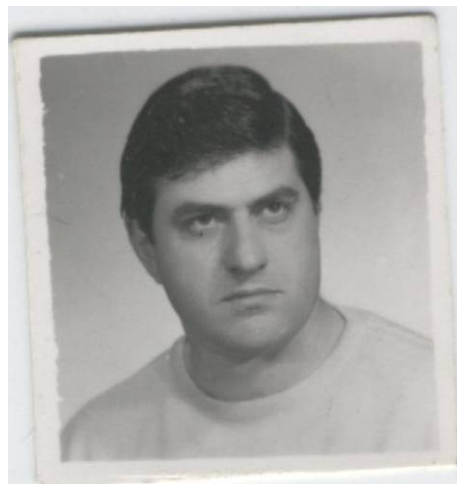
Com una joventut senzilla i difícil, però humanament molt plena d'il·lusió. Sens dubte, no la canviaria per la joventut d'ara. Vam a prendre a estimar-nos a nosaltres mateixos. Jo sempre vaig dur dins l'odi cap al franquisme. Sempre he cregut en la llibertat. No m'agradava que em prohibissin el català i per això ballava sardanes, les ballava en motiu de rebel·lió!

TRINITARI ROCA JUAN

Naixement: 27 de maig de 1932.

Estudis: Escola Nacional de la Roca. Batxillerat a Institut de Granollers del C/Corró i Universitat de Veterinària de Saragossa a partir de 1950.

Treballs durant els anys 50: amb 10 anys treballà de transportista per Granollers. Amb 13 va treballar en una oficina de transports. Amb 14 al magatzem de ciments del Carrer Girona, amb 15 i 16 a la fàbrica de gasoses Clotet.

Vostè va ser universitari, que me n'explica?

La carrera de veterinària es feia a Saragossa. Hi vaig estar 5 anys, vivint en una pensió i després vaig viure a les dependències de la nova universitat a Montemolinos. Acabada la universitat no trobava feina enlloc, llavors hi havia més veterinaris que bestiar. Em vaig posar a treballar en un comerç que venien vitamines per a animals. Llavors em vaig especialitzar en apicultura a Reus. La situació era tant dolenta que volia marxar a l'estranger, però al final vaig trobar feina.

Entre els universitaris, hi havia tendència d'agrupació segons la classe social?

No hi havia massa agrupacions. La gent no presumia de les seves propietats, tot i que hi havia alguns senyorets que amb 18 ja eren grans propietaris, d'herències i coses per l'estil. A tots ens interessava el mateix: divertir-nos i les noies.

Quina era la seva manera preferida per divertir-se?

M'agradava anar al cinema, als Radicals o al Majestic.

També ens agradava fer berenars i escoltar la ràdio quan feien futbol.

Com a jove, què significava per a vostè el franquisme?

A mi no m'interessava massa la política. Els que no tenien bona posició social vivien malament, els que estaven bé econòmicament vivien bé. És lògic. Els joves amb els que em reunia no criticàvem Franco, tan sols n' opinàvem. De totes maneres ens adonàvem de la intervenció de l'Estat en temes com el mercat i l'educació i ho comparàvem amb altres models polítics. També ens adonàvem del bé que vivia Franco i la misèria que passava el poble. A més el contraban era evident així com l'estraperlo.

Entre nosaltres els joves no fèiem distincions entre franquistes i rojos. A més, a la universitat s'ajuntaven moltes opinions diverses.

Recordo fer acudits contra el règim, això sí.

I per a vostè, que era la religió?

Bé, la religió de llavors era més completa que ara. Molts estudiants anaven a missa els diumenges, però tampoc profunditzaven massa. Es feia perquè tocava. A més, molts universitaris, estant en contacte amb la informació i el coneixement, ens adonàvem de que la religió no era més que el càncer de la humanitat, no donaven res, només demanaven.

Nosaltres els universitaris, teníem més coneixement científic que influïa en el nostre pensament. Llegíem i érem més cultes, per tant mostràvem un criteri diferent d'aquells que no rebien educació.

Jo veia la religió com l'egoisme de voler viure eternament, de no desaparèixer mai. Veia i veig la religió com un negoci imposat per un home que tenia el país oprimat.

Déu era, per a mi, la resposta a la ignorància.

Carai. I doncs, les festes religioses les celebrava?

Sí, bé, ens mudàvem molt per anar a missa. Ens agradava lluir els vestits nous. Després es feia un vermut i s'anava a dinar per després anar al cinema o al ball. Com a festes senyalades recordo l'Ascensió, que es feia la Fira del Bestiar i fires d'atraccions. El Nadal m'agradava perquè ens llevàvem tard i es feien molts partits de futbol.

Vostè practicava algun esport?

No. Només jugàvem al “frontón” de tant en tant, que consistia en xutar una pilota contra una paret.

Escoltaven música?

Quan fèiem algun “ponche” a casa d’algú es posava un disc de vinil en el tocadiscs. Això es feia sobretot a Setmana Santa.

Quines eren les seves preferències musicals?

M’agradava Antonio Machín, Juanita Reina i Lola Flores. Recordo que els cantants estrangers agradaven molt als “pijos”, perquè quedava molt bé escoltar música en anglès.

Quines eren les seves aspiracions?

Tenir un treball, estalviar per poder comprar-me una casa i mantenir a la meva dona.

Com definiria la seva joventut?

Prou tranquil·la. Només em preocupava d’estudiar i d’anar al cinema. La societat era molt austera, llavors.

JOAN MARÍN

- **Actual conserge del Casino i gran coneixedor de l'entitat.** Com que la informació es va anar donant arran d'una conversa espontània i fora del model d'una entrevista usual, serà presentada aquí en format de text –

Al 1879 un grup de burgesos amics que s'ajuntaven sempre en un bar que es deia "Cafè d'en Sala" van decidir comprar la finca del actual Casino i crear l'entitat al 1880, coincidint amb l'enllumenat de gas.

Durant la Guerra Civil es va clausurar el Casino, i l'activitat es reprengué acabat el conflicte bèl·lic en estat d'una deplorable economia que no començà a remuntar fins al 1957 quan s'annexionà amb el Club de Ritme, una entitat formada al 1935 i que era la seu del jazz. En els anys 50 va esdevenir Ca La Sila amb més de 1000 socis. Allí es feien grans concerts de jazz i fins i tot havien portat estrelles americanes. Eren molt potents però no tenien sales suficients, així que amb la fusió amb el Casino s'establí un fantàstic equilibri.

A l'entitat també hi havia molta activitat teatral per a la qual es contractaven diferents companyies. També es feien partits de tenis de taula en categoria masculina i femenina, campionats de billar xapó, diferents balls, com ara el de la *Ilusión*, Revetlles de Sant Juan i Sant Antoni, Balls de gala de Fi d'any, etc- També era seu de moltes associacions com el Club Vespa, els Amics del Cinema i el Club de Fotografia, així com era escenari de Jocs Florals des de 1892.

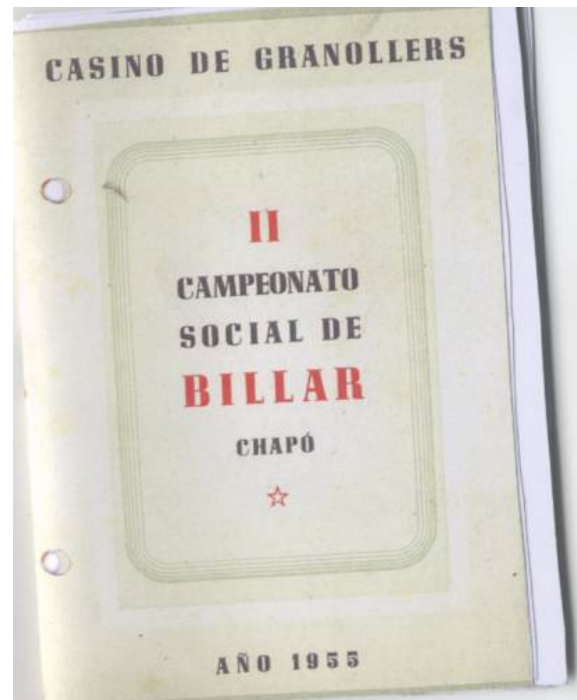
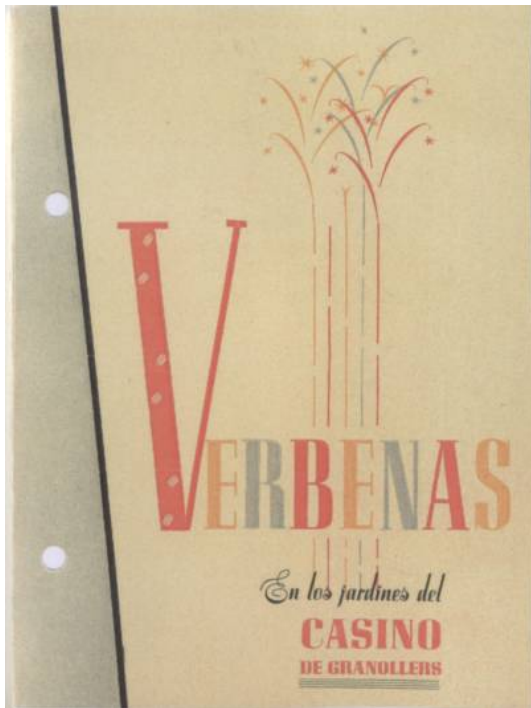
L'edifici es conserva gairebé intacte a l'actualitat. Les diferències escauen en el fet que abans no existia el bar sinó que hi havia una enorme font de 1890 amb molt peixos de colors que eren una gran atracció per als nens de la ciutat.

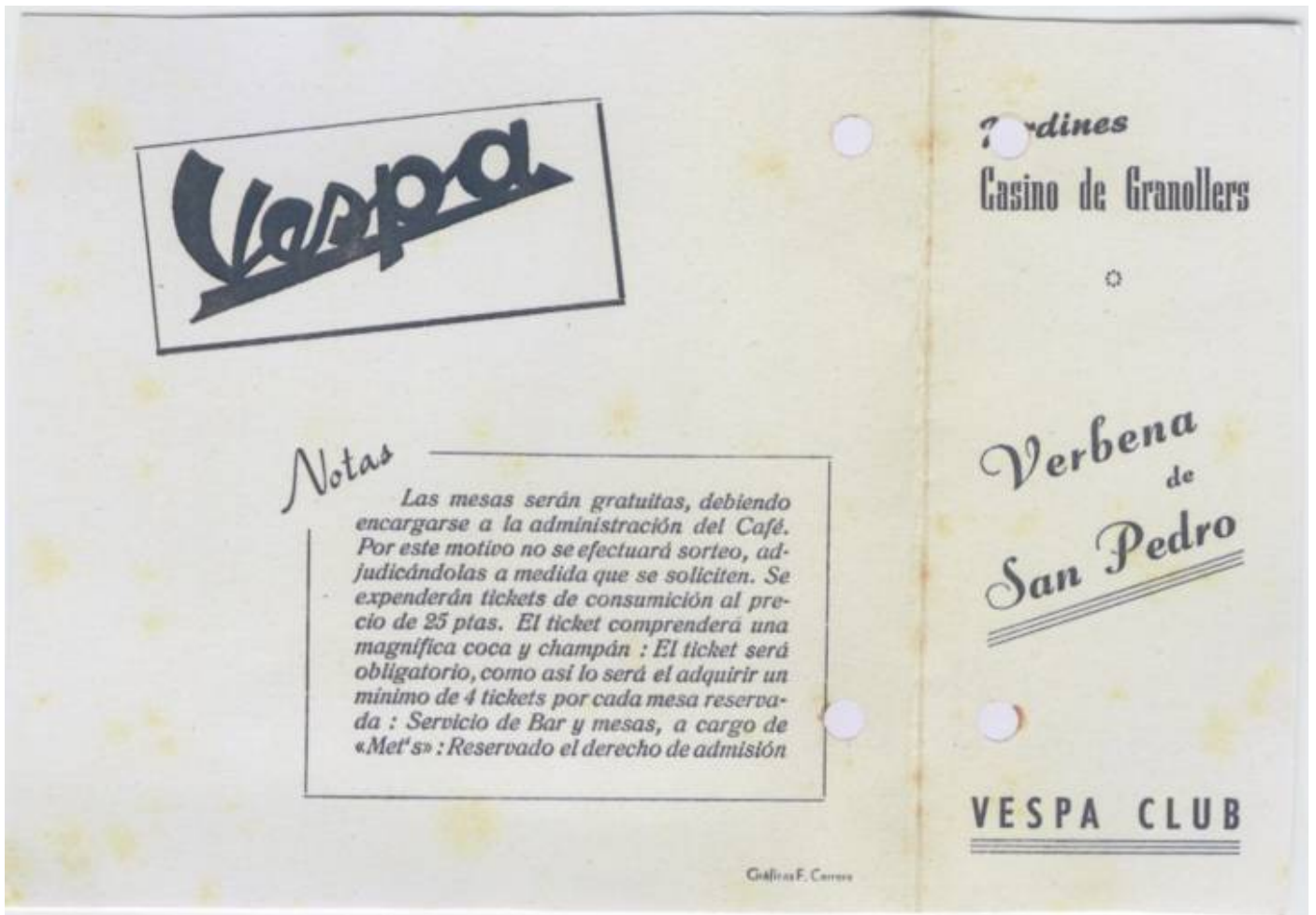
Amb l'annexió del Club de Ritme prengué força el jazz en aquesta entitat i s'arribà a editar la revista *Club de Ritme* que parlava de temes d'actualitat vinculats a aquest estil musical. També es feien sessions de Rock and Roll,

essent per tant impulsor de modernitats gràcies a l'aire fresc que havien aportat els joves vinguts de Ca la Sila i que substituïren als vell socis.

RECULL FOTOGRÀFIC

PROGRAMES DE MÀ DEL CASINO

Casino de Granollers

SECCION RECREATIVA

⌘

Festividad de la Ascension

⌘

JUEVES, 19 MAYO 1955

10 de 17 pesetas
21 de 3 pesetas

NOTAS

Las mesas serán gratuitas, debiendo encargarse a la administración del Café. Por este motivo no se efectuará sorteo, adjudicándolas a medida que se soliciten.

Se expendrán tickets de consumición, al precio de 25 ptas. El ticket comprenderá una magnífica coca y champán.

La consumición será obligatoria. Asimismo será obligatorio adquirir un mínimo de 4 tickets por cada mesa reservada.

El servicio de Bar y mesas, correrá a cargo de «Met's».

Se reserva el derecho de admisión.

$\begin{array}{r} 21 \\ 8 \\ \hline 168 \end{array}$ $\begin{array}{r} 10 \\ 17 \\ \hline 27 \end{array}$ $\begin{array}{r} 27 \\ 10 \\ \hline 37 \end{array}$ $\begin{array}{r} 37 \\ 10 \\ \hline 47 \end{array}$	$\begin{array}{r} 16 \\ 17 \\ \hline 33 \\ 10 \\ \hline 43 \\ 168 \\ \hline 338 \end{array}$
---	--

ROCA - TEL. 566

Casino de Granollers

Temporada de Cuaresma

VIERNES, 24 Febrero de 1956 - Noche, a las 10

DEBUT de la Compañía de Dramas y Comedias
y obras de gran espectáculo

LA NUEVA FARSA

Primera actriz

AMALIA MORENO

Primer actor y director

ANDRÉS CARRASCO

Presentación con la grandiosa comedia dramática en 3 actos, de
NAVARRO Y TORRADO,

DUEÑA Y SEÑORA

ELENCO ARTÍSTICO:

Leonor Buisan	ANDRES CARRASCO
Marisú García	Alfonso Castizo
AMALIA MORENO	José García
Conchita Muro	Pepito Rius
Consuelo Pascual	Emilio Zardoya
Marujita Rius	

Magnífico vestuario y decorado propiedad de la Compañía

DOMINGO, 26 de Febrero : A las 6'30 en punto

Segunda representación de la Compañía con la grandiosa obra
en 3 actos de D. MANUEL LINARES RIVAS,

MAL AÑO DE LOBOS

Noche, a las 10: La hermosa obra en 3 actos,

MARIANELA

PRECIOS:
Butaca · pla-
tea, 10 ptas.
Palcos y pri-
mer piso, 8

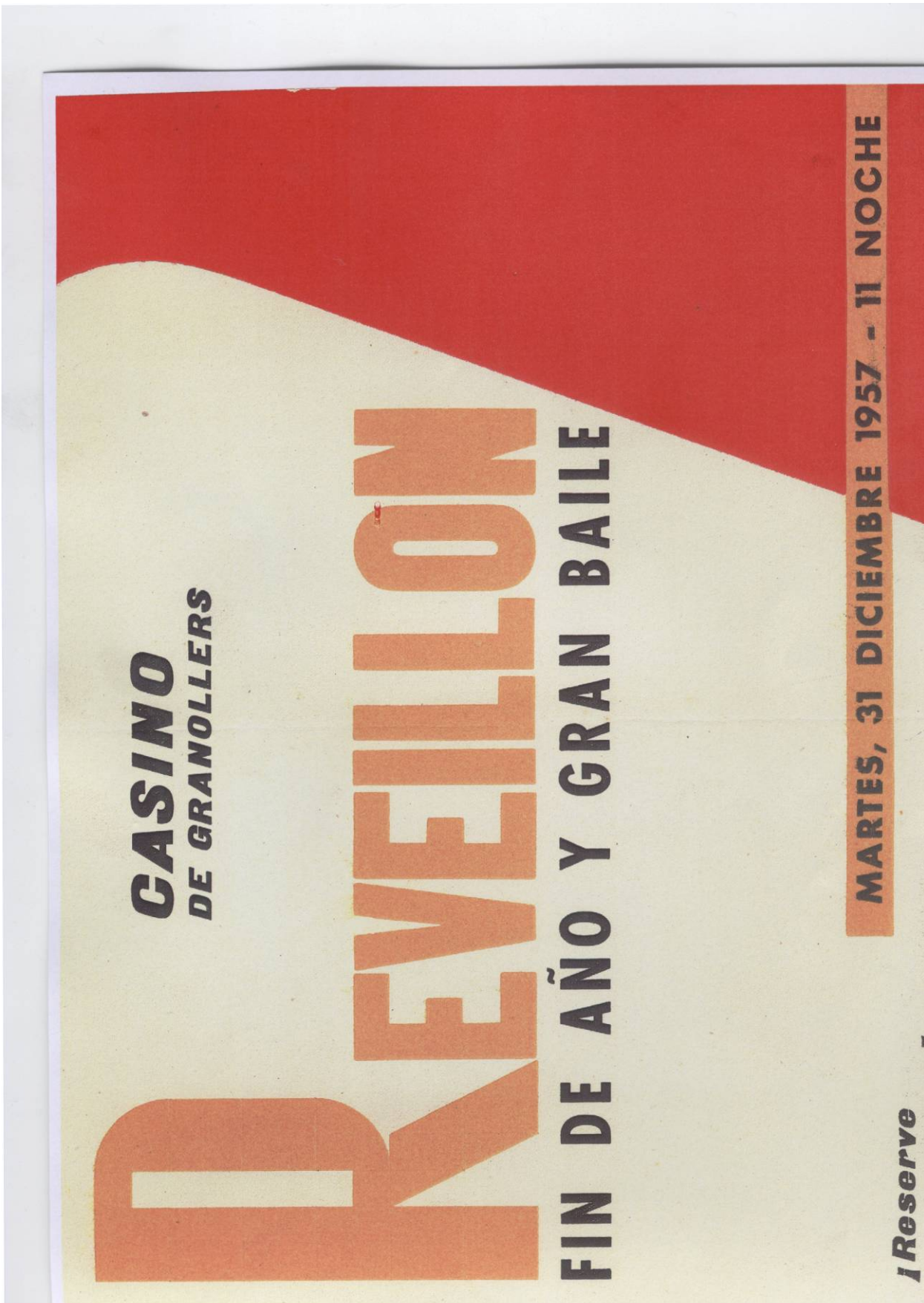
Los señores
socios dis-
frutarán de
localidad
gratuita

EXITO

ARTE

MORALIDAD

Gráficas F. Carrera - Tel. 208

PROGRAMA

Sábado, día 6 de Junio de 1953

NOCHE, A LAS 11

LUCIDO BAILE
amenizado por la renombrada orquesta del conocido cantor internacional

MARIO VISCONTI

Actuarán en la pista:

CARMEN SILVA
La supervedette de la canción

LUCIA Y FLORIT
Pareja de baile español

La Sección Recreativa de esta Sociedad se complace en invitarles nuevamente a la tradicional verbena

«Noche de Ilusión»
a la cual esperan asistirán Vd. y familia para mayor realce y esplendor de la misma, no dudando, al mismo tiempo, que la calidad del programa confeccionado será de su agrado.

Els programes de mà anteriors han estat cedits per Joan Marín, treballador del Casino.

PROGRAMES DE CINEMA

CINE COLISEUM
GRANOLLERS TELÉFONO 252

Autorizado para Mayores

LUNES, día 18, continua desde las 6.30 tarde
MARTES, día 19, continua desde las 3.30 tarde
JUEVES, VIERNES y SABADO, a las 9.30 noche
DOMINGO, día 24, continua desde las 3.30 tarde

HECHT Y LANCASTER, PRESENTAN A
Gina Lollobrigida - Burt Lancaster - Tony Curtis
Katy Jurado y Thomas Gómez
en la superproducción de United Artists, distribuida
por C. B. Films, en Color por De Luxe y
CINEMASCOPE

TRAPECIO
DIRECTOR: SIR CAROL REED

Música y Jazz Tecnicolor y Cinemascope	Acrobacias aéreas Tecnicolor y Cinemascope
Reales Sitios Tecnicolor y Cinemascope	Energía y fuerza NO-DO en Tecnicolor
Jerry y Dumbo Dibujo Tecnicolor	Noticiero NO-DO Actualidades

Duración del Programa: 3 horas

NOTA: El martes, 19 y el domingo, 24, de 12 a 1, venta
de entradas para la primera sesión de la tarde.

CB FILMS

CINE COLISEUM GRANOLLERS
Teléfono n.º 252

MARTES, 22 de Febrero,
MIÉRCOLES, 23, SABADO,
DÍA, a las 8 de la NOCHE

**DOMINGO, día 27 de
Febrero, sesión matutina
desde las 3 de la tarde**

**Un sublima espectáculo cinematográfico!!
Un programa excepcional y de calidad!!**

La película de dibujos más bella, realizada por
el mago **WALT DISNEY**

E L V I E J O M O L I N O

Sensacional estreno de la maravillosa joya cine-
matográfica de R. K. O. Radio Films, totalmente
dibujada en español

S O S P E C H A

Interpretada por **JOAN FONTAINE Y GARY
GRAND**. - Dirección: **ALFRED HITCHCOCK**.
Gran premio de Interpretación femenina de la
Academia de Artes y Ciencias Cinematográ-
ficas de Hollywood

Estreno de la más bella superproducción de In-
ternacional Films, S. A. E.

LOS PELIGROS DE LA GLORIA

por **James Cagney, Evelyn Duv y Mona Barrie**

NOTICIAS español **NO-DO**

MARTES, 22 de Febrero - **Actualización Cinematográfica**
por **Robert Donat y Rosalind Wisnang**
LA CIUDADELA Dirección: **Mag Vidor**

Imp. Caserillo

Els programes de mà anteriors han estat cedits per Filo López Oliver i Cristòbal Guirado Femenias.

FOTOGRAFIES DE GORGUI

Espectadors al camp de futbol del carrer Girona. 1953.

Motocicletes llestes per a la cursa de l'Ascensió. 1958.

Participants de les curses de velomotors. 1955

Joves al camp de futbol del carrer Girona. 1952

Parelles a la Pista Rosa. 1953

Balconades d'un envelat. 1951.

Orquestra Casas Augé amb les seves tres cantants. 1954

Sortida al camp amb bicicleta.

Ball en una era. 1955

Joc popular en una era. 1955

Homenatge a la Vellesa.

Totes les fotografies anteriors de Gorgui han estat extretes de l'Arxiu Històric Municipal.

FOTOGRAFIES D'EN BOSCH

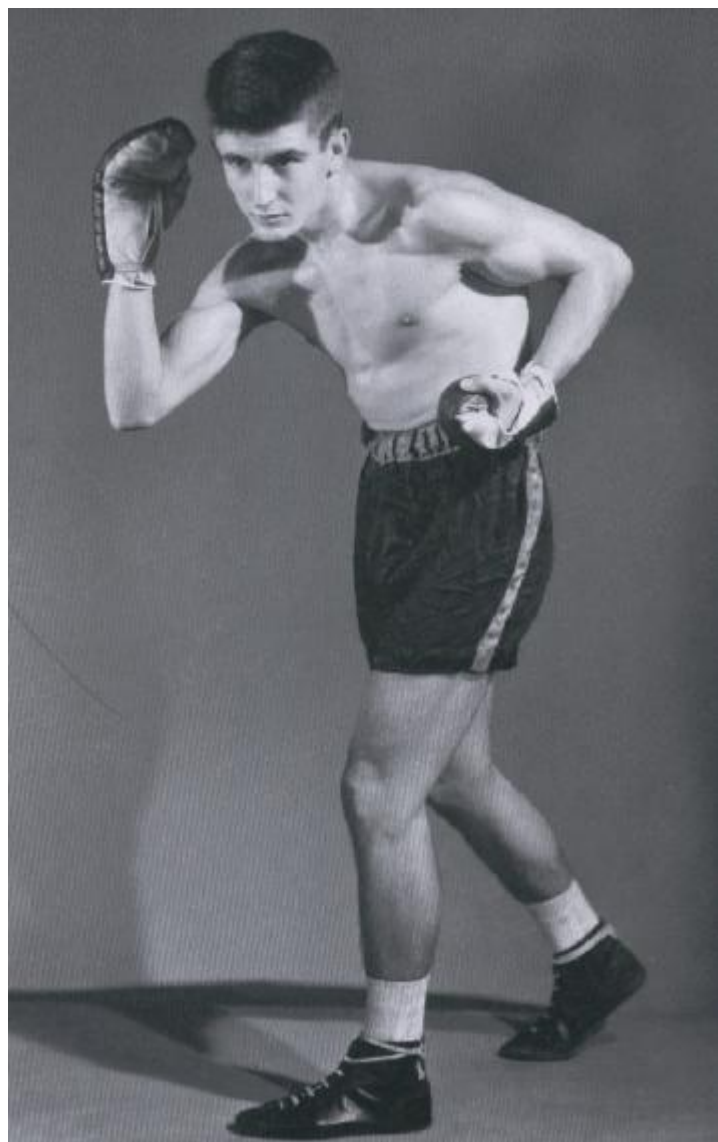
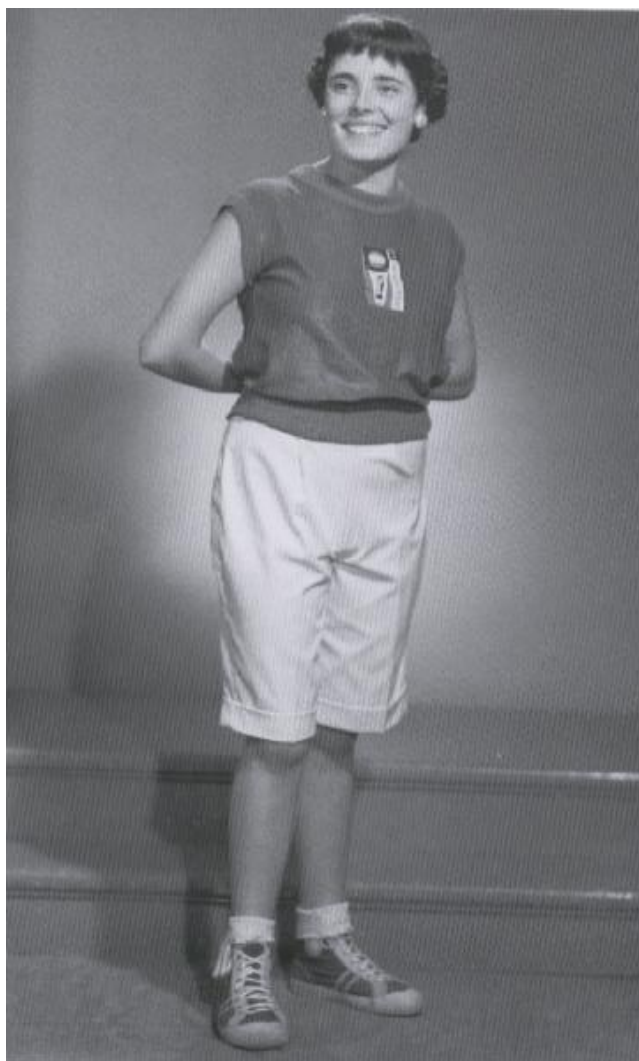

Les anteriors fotografies de Josep Bosch, de gent anònima, han estat extretes del llibre *Records de Granollers*.

FOTOGRAFIES D'ÀLBUMS
FAMILIARS DELS ENTREVISTATS

FAMÍLIA GARRELL – CORBERA

1950.

1951.

1958.

Representació de *La venta focs*, 1947, a càrrec de l'Esbart Dansaire.

Esbart Dansaire 1947.

FAMÍLIA ARENAS – DOMÈNECH

CANDELARIA PÈREZ TARDABLE

FAMÍLIA GUIRADO – LÓPEZ

